

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 37.

Lördagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 66, bevillningsutskottets betänkanden nr 43 och 44 samt första lagutskottets utlåtande nr 36.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 224, med förslag till lag om viss panträtt i spannmål.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om höjning av det vid försäkring i riksförsäkringsanstalten utgående bidraget till anstaltens förvaltningskostnader, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående postgirorörelse. *Förordningsförslag ang. postgirorörelse.*

Genom en den 14 mars 1924 dagtecknad proposition, nr 209, vilken hänvisats till bankoutskottet och behandlats av sammansatt stats- och bankoutskott, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga framlagt förslag till förordning angående postgirorörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till förordning angående postgirorörelse.

Reservation hade anmälts av herr *J. Clemedtson*, som ansett, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke bort av utskottet tillstyrkas.

Herr Clemedtson: Herr greve och talman! Goda kommunikationer äro förvisso bland de förnämsta hävstångerna för samhällenas utveckling. Detta gäller enligt förmenandet även postväsendet. Som allt annat måste också posten följa med sin tid och iakttaga, vad som händer och sker ute i världen. I insikt härom är jag också den siste, som skulle vilja motsätta mig nödiga och nyttiga reformer i det svenska postverket. När jag nu reserverat mig mot införandet av postgirorörelse i vårt land, är det alltså inte någon akt av baksträveri från min sida.

Jag har framställt för mig denna fråga: föreligger här något stort och otvetydigt behov av statens organs ingripande? Jag anser nämligen, att skälen för

Förordnings-
förslag ang.
post-
girorörelse.
(Forts.)

ett statens ingripande böra vara mycket starka, och det tror jag också, att man i de allra flesta civiliserade länder allt mera fått ögonen öppna för.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sammanfattar de fördelar postgirorörelsen skulle innebära till följande: 1. Billiga avgifter för den, som verkställer betalning till kontoinnehavare genom insättning på dennes konto; 2. besparing av arbete och kostnader i kontoinnehavares kassarörelse; 3. för det allmänna minskning i användandet av kontanta betalningsmedel; 4. för postverket koncentrerings av betalningsrörelsen.

Om jag då börjar med att skärskåda den första av dessa s. k. fördelar, vilken ju är den, som skulle komma den stora allmänheten till del, så synes det mig, som om denna »fördel» icke är någon fördel alls. Vem som helst kan ju i närvarande stund på vilken privatbanks som helst avdelningskontor och utan någon som helst kostnad köpa sig en postremissväxel. Detta betalningsmedel lägger han sedermera i ett vanligt lösbrev och stoppar ned det i närmaste brevlåda. Är han innehavare av ett checkkonto, något som vilken hyggelig människa som helst kan bli, ställer sig saken ännu bekvämare. Då skickar han helt enkelt en check, om han vill undvika besväret att besöka bankkontoret, och remitteringen på detta sätt kostar icke ett enda öre mer än postportot, vilket det däremot skulle komma att göra, om han begagnade sig av den här föreslagna postgirorörelsen. Här finnes alltså redan ett system — tillgängligt för varje hederlig medborgare — som har högst betydande företräden framför det nu föreslagna. Detta system har också vunnit en högst avsevärd tillämpning i vårt land. Enligt beräkningar, som gjordes för några år sedan, vilka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet åberopat, skulle checken redan då ha utgjort 27 procent av alla betalningsmedel, postremissväxlarna 35 procent och sedlarna 38 procent. Att »checkprocenten», om jag får använda det uttrycket, för närvarande är högst väsentligt större än den då var, tar jag för givet. I Amerika, där man, som vi väl kunna vara överens om, har världens mest praktiska affärsmän, ingår checken med ända till 99 procent av hela omsättningen. I England är förhållandet ungefär likadant. Det antages, att den där utgör 98 procent av betalningsmedlen. Visserligen finns det icke i vårt land så många bankkontor som postanstalter; postanstalternas antal utgör ju omkring 3,600. I de flesta mera betydande centra, där de allra flesta av dem, som kunna tänkas komma att använda postcheck, äro bosatta, finnes emellertid bankkontor. Över antalet bankkontor i vårt land har jag icke någon siffra tillgänglig, men de torde uppgå till flera hundra, och jag tar för givet, att någon under den här följande debatten kommer att lämna närmare upplysning därom.

För den, som sällan har likvider att göra, står ju postanvisningen till buds såsom ett enkelt och bekvämt betalningsmedel. Anses det nu, att man vill förbilliga sättet för likvidens fullgörande för allmänheten — i propositionen och i utskottets utlåtande angives detta såsom ett av skälen för införande av postgirorörelse — kan man ju tillgripa en så enkel åtgärd som att nedsätta portot för postanvisningar. Ett förenklat revisions- och redovisningsförfarande vid postanvisningsrörelsen skulle måhända härvidlag kunna tänkas förekomma.

Uteslutet är ju icke heller, att hela postanvisningsrörelsen skulle kunna ytterligare moderniseras och utvidgas. Detta tror jag mig kunna säga utan att närmare behöva angiva på vilket sätt. Stöd för min tanke kan jag hämta ur ett särskilt i den kungl. propositionen intaget yttrande av ledamoten av statens besparingskommitté, herr Ramström. Han vill nämligen, att man skall undersöka, om inte de fördelar, som man vill vinna med postgirorörelsen, skulle kunna uppnås genom en rationell omläggning av postanvisningsrörelsen.

Detta var den första av de »fördelar» departementschefen uppräknat. Övergår jag så till granskning av den andra, besparing av arbete och kostnader i kontoinnehavares kassarörelse, så kan jag därvid delvis åberopa, vad jag förut

sagt. För min del kan jag inte uppleta dessa fördelar, ehuru jag kanske har någon erfarenhet av bokföring och av förhållandena på detta område. Att postgirorörelsen möjligtvis skulle kunna vara till fördel i vissa särskilda fall, synes mig härfvidlag icke få vara avgörande, då det här gäller en hela riket omfattande rörelse.

*Förordnings-
förslag ang.
post-
girorörelse.
(Forts.)*

Den tredje »fördelen» skulle innebära, att postgirorörelsen skulle kunna medföra en minskning i användningen av kontanta betalningsmedel. Detta kommer naturligtvis att i samma grad bliva fallet, i den mån, bankchecken och postremissväxeln vinna ökad användning.

Vad slutligen den fjärde fördelen beträffar, synes det mig väl mycket begärt, att man skulle införa en helt ny förvaltningsgren för betalningsrörelsen inom — märk väl *inom* — postverket.

Jag kan alltså, herr greve och talman, icke inse, att här föreligger något tillräckligt starkt behov. Tvärtom fungerar samfärdseln ganska tillfredsställande på de områden, där staten nu vill ingripa i den utveckling, som försiggår under friare former.

Den kungl. propositionen talar om det gagn köpmän kunna få av den nu föreslagna anordningen. Det förefaller mig emellertid ganska anmärkningsvärt, att icke köpmännen själva eller deras organisationer mera gjort sig påmint. Detta förhållande synes mig giva skäl till antagandet, att köpmännen mycket litet intressera sig för denna sak. Det statsorgan, som väl står handel och köpenskap närmast, kommerskollegium, synes ej heller uppskatta denna reform. Tvärtom hemställer kommerskollegium, att förslaget icke måtte föranleda till någon åtgärd.

För den stora och viktiga del av vår befolkning, som sysslar med jordbruk, torde postgirorörelsen vara ännu mera umbärlig.

Jag måste också beröra en av systemets svåra brister, nämligen den långsamhet, varmed det fungerar. Jag tänker mig följande exempel. Jag vill betala en räkning till en köpman i staden Karlshamn — vi kunna t. ex. kalla honom Samuelsson — som sagt sig behöva pengarna följande dag för lösen av en växel, för vilken det då är den kritiska tredje dagen. Men inte kan jag skicka pengarna på detta sätt, genom postgiroanvisning, även om han har konto. Trots att min närmaste postanstalt, Trensund, är belägen endast sju kilometer från Karlshamn, skulle anvisningen icke komma adressaten tillhanda förrän tidigast på tredje dagen efter avsändningen, och då vore kanske växeln protesterad. Ehuru jag bor så nära staden Karlshamn, skulle nämligen postanvisningen först vandra den långa vägen till Stockholm, dit den icke komme förrän den andra dagen. Härifrån skulle sedan kupongen, enligt vilken betalningen skedde till Samuelsson, skickas till Karlshamn, dit den alltså icke kunde komma förrän tredje dagen. Utmärkande för vår tid är ju, att fordringarna på snabbhet alltmera skärpas. »Time is money» är tidens lösen. I detta avseende kan jag icke finna annat än att den föreslagna postgirorörelsen icke är i överensstämmelse med tidens krav.

Genom omorganisationen av postsparbanken blev ett stort antal tjänstemän lediga, vilka nu åtnjuta lön; som argument för tillkomsten av denna nya gren av statens affärsverksamhet har man anfört, att dessa arbetslösa nu skulle beredas arbete. För min del anser jag detta, ehuru argumentet är ett mycket svagt sådant. Nog kunna väl dessa tjänstemän, efter hand som ledigheter uppstå, i redan befintliga förvaltningsgrenar beredas arbete, utan att man skall behöva tillgripa åtgärden att inrätta en ny statens verksamhetsgren, avsedd att äga bestånd obegränsad tid.

Enligt propositionen anser departementschefen, att postgirorörelsen skulle kunna begränsa statens utgifter för administrationen och därjämte öka statens inkomster. Jag har svårt att dela denna uppfattning. Jag tror till och

Förordnings-
förslag ang.
post-
gironörelse.
(Forts.)

med, att så icke kommer att bliva fallet. Men om det verkligen skulle bli så, varigenom skulle minskningen i utgifterna och ökningen i inkomsterna åstadkommas? Komme inte ett sådant resultat i alla fall att medföra motsvarande försämring på andra områden, vilket måhända skulle göra, att vinsten i stället i verkligheten bleve förlust? Jag vill begagna tillfället att här som min mening uttala, att postverket icke bör bedrivas såsom en inrättning för att på indirekt väg taga skatter av svenska folket. Postverket har efter mitt förmenande en helt annan uppgift, och jag vill i detta sammanhang uttala, att det enligt min tanke snart kan vara på tiden att nedsätta brevpportona till de belopp, som gällde före höjningen. Postverkets vinster under de senaste åren, som uppgått till femton, sexton miljoner kronor, borde enligt mitt förmenande motivera en dylik nedsättning av portosatserna.

Det är klart, att om postgironörelsen skulle taga riktig fart, hade vi att motse betydligt minskad frekvens både av bankernas postväxel- och checkrörelse och av postverkets egen postanvisningsrörelse, för att nu inte tala om riksbankens. De förstnämnda beröra visserligen ej staten direkt, men nog kunna vi i alla fall vara överens om, att staten icke i oträngt mål bör göra intrång på den privata legitima verksamheten. Och om postgironörelsen skulle slå igenom här i landet lika kraftigt som till exempel i Tyskland, huru skulle detta inverka på postverkets inkomster av postanvisningsrörelsen? I Svensk trafiktidning för den 15 mars i år är påbörjad en av oberinspektör Belling vid rikspostministeriet i Berlin författad redogörelse över den tyska postcheckrörelsens storartade utveckling, en redogörelse, som han avslutat i samma tidning den 22 mars detta år. Han är mycket förtjust över systemet, och jag undrar inte på, att man i Tyskland, särskilt de sista åren, varit glad att slippa använda sina mer eller mindre värdelösa papperspengar. Men herr Belling har även uppställt en tabell, varav framgår, huru oerhört postanvisningsrörelsen trängts tillbaka, sedan postchecker införts, nämligen från 180,615,000 postanvisningsförsändelser år 1909 till 45,830,000 stycken 1922, alltså till ungefär en fjärdedel.

Att nog angiva, vad postanvisningsrörelsen i Sverige inbringar, ställer sig omöjligt, då frankoförsändningen är gemensam med den för alla försändelser. Postanvisningarnas antal var emellertid, enligt propositionen, år 1922 15,800,000 stycken här i Sverige med ett totalbelopp av 1,112,000,000 kronor. Om jag vågar antaga, att avgiften i medeltal uppgått till 40 öre per postanvisning — en siffra, som jag icke gripit alldeles ur luften, ty enligt poststatistiken utgör medelvalören av postanvisningarna omkring 60 kronor, och portot för en 60-kronors postanvisning är just 40 öre — får jag en bruttosumma av 6,320,000 kronor i inkomst på postanvisningsrörelsen under år 1922. Det är alltså en icke ringa summa! Postverkets hela inkomst uppgick 1922 till 15,326,751 kronor, och enligt uppgifter, som jag erhållit, skulle den för 1923 ha uppgått till icke mindre än 16,171,458 kronor. Men om jag granskar postverkets nettoinkomster för en del föregående år, finner jag, att de visst icke varit så stora som de senaste åren, och ett år, 1920, lämnade postverket en förlust på 4,774,040 kronor. Nettoförlusten detta år uppgick alltså icke på långt när till det stora belopp, som bruttoinkomsten för postanvisningarna uppgår till. Jag anför dessa siffror endast för att ha något att jämföra med. Vinstmedlen från postverket uppgingo 1910 till 1,366,596 kronor, 1911 till 2,864,331, 1912 till 3,747,852, 1913 till 4,233,045, 1914 till 3,909,857, 1915 till 5,041,782, 1916 till 6,647,422, 1917 till 9,038,695, 1918 till 1,831,834, 1919 till 1,047,999, 1920 var det som nämnt förlust, 1921 var vinsten 10,401,743, 1922 över 15,000,000 samt 1923 över 16,000,000 kronor.

Över postgironörelsens ekonomiska bärighet kan man för övrigt icke med

stöd av den kungl. propositionen — liksom icke heller av utskottsutlåtandet — få något stadgat omdöme. Visserligen angives det på sidan 27 i den kungl. propositionen en del siffror, men dessa grunda sig på andra förutsättningar än som nu äro rådande, vilket förhållande även där medgives. Om jag skulle tala om någon kalkyl härvidlag, vilket man dock knappast kan göra, synes det mig, att den, minst sagt, vilar på mycket lösa antaganden. Personalen för rörelsen är beräknad för 5,000 konton. Den är alltså beräknad efter en ganska ringa tillslutning, när man betänker, att vi i detta land — enligt 1920 års statistik — ha 2,371 landskommuner, 109 städer och 34 köpingar. Det skulle till att börja med icke ens bli en kontoinnehavare på var tusende person. För skötandet av dessa konton skulle användas en personal på omkring 60 personer, vilket utsäges i den kungl. propositionen. Först skulle förutvarande, nu arbetslösa, f. d. postsparbankstjänstemän antagas, men dessa synas ej räcka till, utan det skulle därutöver fordras flera tjänstemän. Det är ju bekant, huru sangvinisk man i allmänhet är, när man skall inrätta några nya institutioner, och man tänker sig, hur billigt och bra det skall bli, och jag tror, att så har varit förhållandet även här, då man beräknat personalbehovet. Jag tror, att jag icke begår någon stor överdrift, när jag säger, att det i stället för 60 snart nog skulle behövas 160 nya tjänster för denna verksamhetsgren.

Då jag alltså, herr greve och talman, icke anser, att vi ha något behov av en postgiörörelse, och att en sådan på föreslaget sätt i vårt land med dess glesa befolkning och stora avstånd icke skulle få någon större utveckling utan blott medföra stora utgifter i löner och kostnader till en stor tjänstemannakår, vill jag i anslutning till min reservation yrka avslag på såväl den kungl. propositionen som utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag är något frapperad över den siste ärade talarens anförande. Han har ju varit medlem av det utskott, som haft att behandla denna fråga. Han har visserligen reserverat sig, men under den diskussion, som förevarit i utskottet, har han icke haft vänligheten att meddela oss innehållet i den uppsats, som han här föredragit, och det är därför litet svårt att på stående fot bemöta en del av vad han här anför med åberopande av statistiska siffror och liknande uppgifter. Jag skall emellertid angiva de skäl, som förmått utskottet att tillstyrka den kungl. propositionen.

Här gäller det icke någon ny fråga. Vi veta ju alla, att frågan om införande av postcheckförfarande behandlades av en kommitté för flera år sedan, och i samband med propositionen vid 1922 års riksdag om postsparbankens införlivande med postverket framlades också ett förslag om införande av postgiörörelse, vilket emellertid icke då vann riksdagens bifall.

Fördelen med postgiro är, såsom av propositionen framgår, att verkställandet av inbetalningar underlättas, och detta i en sådan omfattning, att landet i sin helhet beröres därav. Var och en kan till ett postgirokonto skicka in betalningar genom förmedling av vilken poststation som helst och även genom lantbrevbärarna. Där är den stora fördelen för den betalande. Nu anför den siste talaren, att det finns så många avdelningskontor av bankerna. Det är emellertid tydligt, att antalet bankkontor betydligt understiger antalet poststationer.

Som generalpoststyrelsen själv säger, är det här icke fråga om någon ny och främmande uppgift, som postverket skall övertaga, men väl om en viss omläggning av den betalningsrörelse, som redan nu förmedlas av postverket, samt en utvidgning av densamma. Det gäller således ett förbättrat system.

Den ärade talaren yttrade, att samma fördelar kunde vinnas på något annat sätt, ifall man nämligen lade om det nuvarande postanvisningssystemet, och han nämnde, att en reservant i besparingskommittén även anförde detta. Självt ytttrade den siste talaren, att han möjligen skulle kunna påvisa, huru detta skulle

Förordnings-
förslag ang.
post-
gironörelse.
(Forts.)

gå till, men han ansåg det icke lämpligt att framföra det här. Det hade i alla fall varit önskvärt, att vi i utskottet fått höra, på vilket sätt dessa fördelar skulle kunna vinnas.

De invändningar, som här framkommit, äro kända förut. Det är bankernas farhåga, att postremissväsendet skall lida något avbräck genom postgironörelsen. Ja, vi äro ju litet var hierade med banker, och kunde då alla hysa den farhågan. Men jag tror, att den är betydligt överdriven och att bankerna snarare komma att få fördel än motsatsen av postgironörelsen. Det är ju alldeles klart, att de, som kunna vinna detsamma genom bankerna och deras avdelningskontor som genom att använda postgironörelsen, komma att hålla sig till de förra.

vilka är det nu, som livligt förordat denna åtgärd? Jo, det är statens egna institutioner, riksräkenskapsverket och statskontoret samt märkvärdigt nog även besparingskommittén. Skälet är, att man vid de utbetalningar, som ske å statens vägnar och till staten, kommer att vinna ofantligt stora fördelar. Länsstyrelserna och många andra myndigheter med sina underordnade och sådana institutioner som fackföreningarna med alla sina kassörer på olika håll, som skola redovisa, komma ovillkorligen att ha stor fördel och ernå ökad kontrollmöjlighet genom införandet av postgironörelsen. Det är ju däremot mycket möjligt, att man inte kan få någon fördel därav, då man skall betala en förfallen växel. Den får lov att betalas på förfalldagen där den är domicilierad, och jag tror, att det aldrig varit meningen, att giroförfarandet skulle komma till användning precis för det ändamålet.

När postchecks-kommittén ursprungligen hade denna fråga om hand, tänkte man sig en ganska vidlyftig organisation, men redan i den proposition, som förelåg för ett par år sedan, var det hela åtskilligt förminskat. Nu har Kungl. Maj:t ytterligare förenkladt saken, och sedan har utskottet, som ansett, att man här bör gå mycket försiktigt till väga, koncentrerat hela bokföringen till ett ställe, nämligen i Stockholm. Jag tror, att det är det rätta sättet att börja försiktigt med saken och sedan, i den mån det visar sig önskvärt och användbart, utveckla rörelsen och anordna bokföringsställen på flera håll. Vinner rörelsen anslutning, har man naturligtvis möjlighet att utveckla den, så att den kommer att spela en stor roll, som den onekligen gör i en massa länder, vilka äro likartade med vårt i fråga om bankväsende och betalningssätt. Vi ha ju i alla fall här en postsparbank, som är mycket väl organiserad och som i fråga om bokföring genom maskinella anordningar kan tjäna som mönster för andra liknande institutioner och där man genom dylika anordningar i högst betydlig grad kan reducera behovet av personal. Då det nu finns en del personer, som tidigare tjänstgjort i postsparbanken men som blivit satta på övergångsstat, är det för närvarande möjligt att utan betydande kostnader upprätta en postgironörelse, om den organiseras med anslutning till postsparbanken. Den personal, som behöves, är för övrigt rätt liten och knappt hälften så stor, som den siste talaren angav. Jag ser för min del intet hinder för att ledningen av rörelsen anförtros åt postsparbankens ledning.

Jag tror, att denna postgironörelse, lagd på det sätt utskottet föreslår, skall vara till nytta. Man går försiktigt fram, och man äventyrar ingenting, icke en gång de enskilda bankernas rörelse. Jag ber därför för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr greve och talman! Jag har icke mycket att tillägga till vad den senaste ärade talaren nyss anført, men jag vill gärna med anledning av den ärade reservantens uttalande här öppet bekänna, att jag, när jag gick att undersöka denna fråga, hyste i viss mån liknande betänkligheter som den ärade reservanten. Jag vågar kanske därför också uttala den förmodan, att om den ärade talaren haft anledning att ägna lika mycket tid åt frågan,

som jag gjort, han kanske skulle hava kommit till ett annat resultat än nu blivit fallet.

Jag vill emellertid tillägga, att en betänklighet, som jag för min del hyste mot att nu taga detta steg fram mot införande av postgirorörelse, här icke framdragits av den ärade reservanten. Det är den omständigheten, att man genom postgirorörelsens införande kommer att utvidga området för statens medelsförvaltning. För min del måste jag säga, att de största betänkligheter jag hyst vid mina överväganden av ärendet just ha gällt denna sida av saken, ty statens medelsförvaltning har som bekant betydligt vuxit ut på åtskilliga områden, och här kommer ytterligare ett. De betänkligheter, som man däremot skulle kunna anföra på grund av att bankernas verksamhet med avseende på checker och postremisser skulle komma att lida intrång, anser jag för min del icke böra tillmätas någon större betydelse. Jag kan i detta sammanhang erinra om de i utskottsutlåtandet återgivna siffrorna från ett stickprov, som för några år sedan gjorts beträffande proportionen mellan de olika betalningsmetoderna i vissa banker, varvid det befanns, att 27 % föllo på checkerna, 38 % på sedlarna och 35 % på postremissväxlarna, medan, som jag tror, den ärade reservanten anförde, i England och Amerika, där checkerna av historiska skäl nått en särskilt hög utveckling, icke mindre än 99 % gingo checkvägen.

Detta visar, att vi här i Sverige, ehuru vi fått ett ganska högt utvecklat postanvisnings- och postremissväsen, icke nått så långt, som man skulle anse önskligt i fråga om bekväma likvidformer. Det finns i alla fall ett mycket stort område att bearbeta, där man icke vunnit önskat resultat med de likvidformer, som bankerna och posten hittills infört. Det är här man har att se en av de väsentligaste fördelarna av postgirorörelsens införande.

Det kan icke heller gärna sägas, att det är någon helt ny uppgift, som postverket nu skulle taga upp. Den ansluter sig nära till postverkets nuvarande verksamhet, om man tar hänsyn till, att det här i själva verket är fråga om ett förädlat postanvisningsförfarande, och om man därjämte tar hänsyn till den rörelse postverket utövar genom postsparbanken. Vad man främst velat vinna med postgirorörelsen har som sagt varit en förenkling i likvidformerna, ett förminskande av onödig omgång och skriveri samt av sedelomloppet i sammanhang med likviderna, och därför har också, som nyss berörts av den föregående talarern, t. o. m. besparingskommittén tillstyrkt det här framlagda förslaget.

Den ärade reservanten frågade, huru det egentligen skall vara möjligt att minska utgifterna och öka inkomsterna på sätt som här har sagts, utan att resultatet blir en olämplig belastning på andra håll. Ja, svaret blir, såvitt jag kan finna, att det sker genom det förenklade arbetsförfarandet, som kommer att möjliggöra personalbesparingar på olika håll, om icke hos postverket så på de olika ställen, där man har att göra med dessa likvider, och genom införande av arbetsbesparande metoder, vartill just postgirorörelsen erbjuder utomordentligt goda tillfällen. Jag vet icke, om den ärade reservanten finner någon fördel i att man genom att underlåta att införa postgirorörelsen stöder ett behov av att upprätta fler och fler avdelningskontor av bankerna ute i landet. För min del har jag den uppfattningen, att en sådan utveckling icke skulle innebära någon fördel. Häremot har man att väga fördelen av att kunna effektivt utnyttja den redan befintliga postapparaten och den personal man där förfogar över i finförgreningarna genom alla de postanstalter, som finnas, för att nu icke tala om lantbrevbärarna, för att åstadkomma en förenklad medelsbetalning.

Vad sedan angår de ändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts proposition, är jag för min del beredd att acceptera dessa. De synas mig i det stora hela väl överensstämma med de grundtankar, som fått uttryck i motiveringen till den kungl. propositionen. Att man sålunda nu börjar med endast ett centralt postgirokontor i Stockholm och dit koncentrerar hela bokföringen, stämmer som

Förordnings-
förslag ang.
post-
girorörelse.
(Forts.)

Förordnings-
förslag ang.
post-
girorörelse.
(Forts.)

sagt överens med den strävan att börja i lilländan, som den kungl. propositionen klart och tydligt ådagalägger. Jag anser liksom utskottet, att ifall man vill fullt utnyttja fördelarna av postgiroförfarandet, kommer man givetvis i ett land sådant som vårt efter hand att behöva inrätta flera giropostkontor ute i bygderna, men jag är, som jag nyss sade, ense med utskottet om, att man bör söka sig fram på erfarenhetens väg och icke forcera saken.

Utskottet har som sin mening uttalat, att postgirorörelsen borde omhändertagas av den s. k. postsparbanksbyrån inom generalpoststyrelsen. Det är också min uppfattning, att det finns åtskilliga skäl, som tala för, att denna byrå bör betros med detta arbete, utan att jag emellertid därför anser, att man nu kan taga bestämd ställning därtill. Som jag här konstaterat, har det ju icke heller varit utskottets avsikt, att detta skulle av riksdagen bestämmas. Något sådant vore icke heller förenligt med den för generalpoststyrelsen gällande instruktionen, enligt vilken det tillkommer generalpoststyrelsen att fördela arbetet mellan de olika byråerna. Det kan givetvis också från tid till annan framkomma skäl, som tala för att göra omregleringar mellan de olika byråerna och att man icke alltid följer den väg utskottet för närvarande anser vara lämplig.

Med dessa ord har jag, herr greve och talman, ingen annan hemställan att göra än att första kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Clemetson: Herr greve och talman! Kammarens högt värderade förste vice talman åberopade särskilt besparingskommitténs yttrande. Jag har icke kunnat närmare ingå på vad som sagts av alla, som yttrat sig i denna fråga, ehuru det, om jag närmare skulle taga kammarens tid i anspråk därmed, enligt mitt förmenande skulle stödja min reservation.

Här säger exempelvis kommerskollegium: »Att i en sådan tid tillskapa en ny statens förvaltningsapparat måste i och för sig inge starka betänkligheter och kan lätt te sig som en inkonsekvens i statens allmänna besparingssträvanden.» Jag får då lov att säga, att av de korporationer, som yttrat sig i anledning av denna kungl. proposition, kungl. kommerskollegium är den, för vilken etiketten »besparingskommitté» skulle passa bättre än för statens besparingskommitté, ehuru denna just inte heller är så värst tvärsäker i sina uttalanden.

Riksbanksfullmäktige säga i mycket vaga ordalag, att postgirorörelsen »syntes» kunna i hög grad underlätta verkställandet av allehanda betalningar. Riksbanksfullmäktige skriva, som sagt, »syntes», och de ha alltså icke använt något särskilt tvärsäkert och kategoriskt uttryck, ehuru jag förmodar, att de mycket noga försökt sätta sig in i saken.

Riksgäldsfullmäktige ha visserligen tillstyrkt förslaget, men jag måste säga, att deras tillstyrkande saknar varje spår av entusiasm.

Går jag sedermera till statens besparingskommitté, är denna visserligen mycket försiktig i sina yttranden. Den säger t. ex.: »Uteslutet synes i själva verket ej vara, att de obestriddliga fördelar, postgirorörelsen skulle kunna medföra beträffande betalningsväsendet och kontrollen å medelsredovisningen inom statsförvaltningen, skulle i och för sig uppväga de merutgifter för postverket, som systemet skulle föranleda.» Kommittén finner icke »uteslutet», att man kan ernå dessa förelar, men var har man de starka och bevisande argumenten från besparingskommittén till förmån för införandet av en postgirorörelse?

Vad som anförts av generalpoststyrelsen synes mig värt ett synnerligt beaktande, då herr kommunikationsministern här yttrat, att postgirorörelsen skulle komma att medföra besparingar genom det förenklade förfarande, som därvid skulle tillämpas. Generalpoststyrelsen yttrar: »Varje omsättning på ett postcheckkonto, vare sig det gäller inbetalning, utbetalning eller överföring (giring), föranleder en mångfald olika åtgärder, vilka var för sig icke äro synnerligen arbetskrävande men som sammanlagda taga en icke obetydlig tid i an-

språk.» Detta uttalande är ett mycket kraftigt belägg för att det, såsom här påståtts, så utomordentligt enkla förfarandet i verkligheten icke är så värst enkelt.

Jag har alltså den stora förmånen att kunna åberopa, vad de nämnda myndigheterna med sin stora auktoritet anfört. Jag skall, herr greve och talman, icke vidare uppehålla tiden utan ber att få vidhålla mitt yrkande.

*Förordnings-
förslag ang.
post-
girorörelse.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Lübeck:** Med anledning av vad den siste ärade talaren nu yttrade skall jag endast säga, att vad han drog fram var enbart de argument, som talade mot saken. En fullständigare bild skulle man ha fått, om han även läst upp de skäl, varpå de tillstyrkande utlåtandena grunda sig.

Att det kan råda tvekan, har jag icke ansett mig böra sticka under stol med. Att kommerskollegium avstyrkt förslaget, vet man, men de som tillstyrka det ha väl också haft skäl för sin uppfattning, och det är dessa skäl, som skulle utgöra grunden för kammarens beslut i enlighet med utskottets hemställan. Jag är inte så tvärsäker som herr Clemedtson för sin del, och någon entusiasm vill jag inte säga, att jag hyst för saken. Men jag har fått den fasta övertygelsen, att ett införande av postgirorörelse är en besparingsåtgärd, om icke direkt för statsförvaltningen, så åtminstone för folket.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Clemedtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 41.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonals fackliga och ekonomiska sammanslutningar m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.*
(Forts.)

Uti en till riksdagen den 2 januari 1924 avlåten proposition (nr 5) hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen *dels* antaga ett propositionen bifogat förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, *dels ock* besluta, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner, flottans pensionskassa samt statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

Ifrågavarande proposition, vilken hänvisats, i vad den angick pensionsväsendet, till bankoutskottet och såvitt rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet, hade i övrigt hänvisats till statsutskottet.

Vidare hade Kungl. Maj:t i den till riksdagen den 2 januari 1924 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1924—1925 under de till statsutskottets behandling hörande huvudtitlarna föreslagit riksdagen att till täckande av kostnader för dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 under respektive huvudtitlar anvisa i propositionen angivna belopp.

I anledning av propositionen nr 5 hade inom riksdagen väckts följande motioner, vilka ävenledes hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, nämligen inom första kammaren nr 195 av herrar *J. Johansson* i Friggeråker och *Alexander Nilsson* samt nr 201 av herr *S. Hansson* m. fl. och inom andra kammaren nr 319 av herr *M. L. Petersson* i Broaryd m. fl., nr 322 av herrar *P. V. Olsson* i Kalmar och *E. Laurén*, nr 323 av herr *H. Kinmanson*, nr 324 av herrar *E. Johanson* i Stockholm och *E. Hage* samt nr 325 av herr *K. Starbäck*.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de av herr *S. Hansson* m. fl. (I: 201), herrar *Olsson* i Kalmar och *Laurén* (II: 322), herr *Kinmanson* (II: 323) samt herrar *Johanson* i Stockholm och *Hage* (II: 324) i ämnet väckta motionerna ävensom med bifall till herr *Starbäcks* motion (II: 325), samt med avslag å herrar *Johanssons* i Friggeråker och *A. Nilssons* motion (I: 195) och herr *Peterssons* i Broaryd m. fl. motion (II: 319), måtte

a) besluta, att de för budgetåret 1923—1924 gällande allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst — med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. — skulle gälla jämväl för budgetåret 1924—1925;

b) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 anvisa i utlåtandet angivna belopp.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *A. Wiklund*, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *J. D. Norman* och *S. Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å de av herr *S. Hansson* (I:201), herrar *Olsson* i Kalmar och *Laurén* (II:322), herr *Kinnanson* (II:323), herrar *Johanson* i Stockholm och *Hage* (I:324), herr *Starbäck* (II:325) i ämnet väckta motionerna ävensom herrar *Johanssons* i Friggeråker och *A. Nilssons* motion (I:195), samt herr *Peterssons* i Broaryd m. fl. motion (II:319), i vad dessa motioner skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

1) godkänna vid reservationen fogat förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

2) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag;

3) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg för budgetåret 1924—1925 anvisa i reservationen angivna belopp.

Herr **Johansson, Johan**: Herr talman, mina herrar! Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende har jag tillåtit mig att väcka en motion, vari jag framställt yrkande om att utöver den ändring av de allmänna grunderna för dyrtidstillägg för befattningshavare i statens tjänst, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle ytterligare en beskärning äga rum, innebärande en besparing av omkring 19 miljoner kr. per år utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag har i min motion framhållit, att det är av ganska stor vikt och betydelse för vårt lands hela näringsliv, att man undviker allt, som kan bidra till att försvåra dess återgång till verkligt normala förhållanden. Ibland de omständigheter, som i detta fall förtjäna uppmärksamhet, torde det icke kunna förnekas, att statstjänarnas löneförhållanden spela en synnerligen stor roll. Det har därvid icke från min sida ifrågasatts, att man skulle tilltaga statstjänarnas löner så snävt, att statens tjänstemän på något sätt skulle komma i en sämre ställning än andra medborgargrupper. Vad som begäres av mig i min motion är ingenting annat, än att *överkompensation* måtte undvikas. Jag anser nämligen, att en dylik överkompensation ovillkorligen måste ha en ogynnsam verkan på det redan förut i en synnerligen svår ställning varande näringslivet med därav följande åtknappning för alla dem, som ha sin utkomst av näringarna. Man måste förstå konsekvenserna härav och vad detta betyder icke blott för de självständiga näringsidkarna och dem, som ha arbetsanställning i näringslivet av ena eller andra slaget, utan också för dem, som äro anställda i enskild tjänst, såväl arbetare som tjänstemän. De hava ju fått sina avlöningsförmåner ytterst kraftigt reducerade, i

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befallnings-
avare i
statens tjänst.*
(Forts.)

många fall ända ned till 1914 års nivå, rent formellt sett, vilket med hänsyn taget till penningvärdets fall betyder en oerhört kraftig sänkning av den reella lönestandarden. Kan det ligga någonting berättigat i statstjänstemännens krav att under sådana förhållanden kräva ej blott full ersättning för penningvärdets fall, utan även överkompensation, då ett bifall till detta krav otvivelaktigt måste ytterligare försämra villkoren för näringslivet och flertalet av dem, som äro anställda i enskild tjänst?

Jag har redan i min motion framhållit, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vid de nyreglerade verken en notaries avlöning ligga 86 % över 1914 års lönenivå. En postexpeditör skulle få i lön 99 % över samma nivå, en lokomotivförare 129 % och en telegrafist ej mindre än 157 % över samma nivå, allt å dyraste ort. Jämför man dessa siffror med nuvarande levnadskostnadsindex, som ligger 73 % över 1914 års nivå, så torde det vara obestriddigt, att en betydande överkompensation föreligger redan enligt Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet dock funnit för knappt tilltaget.

Jag skall också tillåta mig, för att ytterligare belysa denna sak, anföra några siffror, som visa överkompensationen enligt nu gällande grunder, som ju av statsutskottet föreslås förnyade. Om 1914 års löner omräknas efter nu gällande levnadskostnadsindex, så skulle en gift förste stationsskrivare med två barn å dyraste ort ha en begynnelselönen av 5,086 kronor, men erhåller nu på grund av gällande grunder för dyrtidstilläggen 5,915 kronor. Här föreligger således en överkompensation av 829 kronor. En stations- eller kontorsskrivare skulle ha 3,633 kronor, men har i verkligheten 5,227 kronor. Här föreligger en överkompensation av icke mindre än 1,594 kronor. En lokomotivförare skulle ha 3,218 kronor, men har 4,428 kronor, alltså en överkompensation av 1,210 kronor! En konduktör skulle ha 2,543 kronor, men har 3,621 kronor. Här är också en överkompensation av 1,078 kronor. En stationskarl skulle ha 2,346 kronor, men har 3,069 kronor. Här är en överkompensation av 723 kronor. En banvakt skulle ha 2,294 kronor, men har 3,069 kronor, således även här en överkompensation av 775 kronor o. s. v.

Nu säger man måhända, att dessa löner skulle ha ökats, även om ej kris-tiden med dess omvälvningar i penningvärdet kommit emellan. De senaste årens hårda erfarenheter på det ekonomiska livets olika områden ha dock lärt oss, att den ständigt pågående gradvisa höjning av levnadsstandard, man förut varit van att räkna med, icke längre kan fortsätta. Det ekonomiska bakslaget har varit för kraftigt och sträckt sina verkningar till alltför många områden för att tillåta någonting sådant. Det synes vara ett orimligt krav från statstjänstemännens sida att ensamma få fortsätta uppåt på lönestegen, under det att alla andra pressas nedåt mer och mer, för övrigt i desto hastigare tempo, ju mer de statsanställda vinna statsmakternas gehör för oberättigade krav.

Det är icke av en slump jag tagit exemplen på överkompensation från ett av de affärsdrivande verken. Att jag valt dessa beror i stället därpå, att överbetalningen där ej blott indirekt, utan även direkt drabbar näringslivet i vidsträcktaste mån. Vad statens järnvägars personal tilltvingar sig i löneväg får nämligen betalas av landets näringsliv i form av höjda fraktsatser. För att belysa detta skall jag be att få anföra några siffror hämtade ur ett yttrande till Sveriges industriförbund rörande fraktsatserna, avgivet av ett av våra största industriföretag för tillverkning av lantbruksmaskiner. Det framgår av dessa siffror, att den procentuella stegringen av fraktsatserna för lantbruksmaskiner för närvarande uppgår till i medeltal 139 %, under det att stegringen i den allmänna prisnivån enligt socialstyrelsens index uppgår till 73 %. Ställer man fraktsatserna i relation till försäljningsprodukternas saluvärde, så skall man finna, att höjningen inverkat synnerligen ofördelaktigt för dem, som i lik-

het med våra lantbrukare äro i behov av att köpa lantbruksmaskiner. Det visar sig nämligen, att medan fraktsatsen för exempelvis en självybindande skördemaskin år 1914 uppgick till 5,05 % av försäljningspriset i medeltal, så har fraktsatsens andel i försäljningspriset nu stigit till 7,62 %, en ökning av över 2,5 procent. Tager man som exempel mindre dyrbara, men jämförelsevis tunga maskiner och redskap, såsom fjäderharvar, kultivatorer, rullharvar, ringvältar, släpräfsor, så fördyrar frakten dessas nettopris med i medeltal från 14 ända upp till 30 %.

Vad skall det icke betyda för landets jordbrukare, vars produkter nu endast stå några få procent högre i pris än 1914, att få maskiner och redskap, som de nödvändigt behöva för sin produktionsverksamhet, fördyrade med dessa svindlande fraktsatser. Det är ju ekonomiskt sett mycket hårt. Då statsmakterna konsekvent motsätta sig alla positiva åtgärder till lättande av jordbrukets svårigheter, så är det väl en rimlig och billig fordran, att statsmakterna åtminstone undvika att indirekt pålägga jordbruket extrabeskattningar av detta slag.

Nu invänder man kanske, att det är ökningen av statens järnvägars driftkostnader i allmänhet, som förorsakat denna enorma höjning av fraktsatserna. Undersöker man emellertid detta, synes det ej vara fallet. År 1913 utgjorde nämligen personalens vid statens järnvägar löneförmåner 68,6 % av statens järnvägars egentliga driftkostnader, men år 1923 hade denna procentsats stigit till 79,5. Summan av egentliga driftkostnader uppgick år 1913 till 58,3 milj. kronor och år 1923 till 142,7 milj. kronor. Under samma tid ökades personalens löneförmåner från 40 milj. kronor till 113,5 milj. kronor, enligt preliminära uppgifter. Det var alltså en stegring av ej mindre än 184 %, samtidigt som prisnivån endast stigit med c:a 75 %. Av de 84,4 milj. kronor, varmed driftkostnaderna under tiden ökats, komma således ej mindre än 73,5 milj. kronor personalen till godo, eller $\frac{7}{8}$ av hela ökningen. Personalens storlek har under samma tid endast ökats med 8 %, men då trafiken torde hava ökats i ungefärligen samma omfattning, så torde detta icke inverka på relationen mellan egentliga driftkostnader och personalkostnader.

När man tar dessa följder av en överdriven höjning av personallönerna i betraktande, så förefaller det, som om tillräcklig anledning föreläge att noga pröva anspråken i det nu föreliggande förslaget om bibehållande av de nuvarande grunderna. Det vore skäl att undersöka, huruvida ej näringslivets behov av att få arbeta under normala betingelser rent av borde väga tyngre än statstjänstemännens krav på att alldeles oberoende av tidsläget få åt sig garanterad en lönestandard, som kanske kunnat vara berättigad, om de senaste tio åren kännetecknats av normala förhållanden, men nu knappast torde kunna förlikas med övriga berättigade intressen inom samhället.

Det har lyckats mig att erhålla en del siffror från ett av våra grannland, nämligen Danmark, över vissa därvarande tjänstemannakategoriers avlösningsförhållanden. Då en jämförelse ur flera synpunkter kan vara av allra största intresse, skall jag ta mig friheten att anföra några lönebelopp för danska järnvägstjänstemän vid sidan av med dem jämförliga svenska. De danska tjänstemännens löner ha därvid omräknats i svenska kronor efter den inre köpkraften vid en levnads-kostnadsindex av 173 i Sverige och 209 i Danmark, varvid talet 82,78 erhållits för den nuvarande danska kronans relation till den nuvarande svenska. Det visar sig då, att medan en svensk notarie har 9,144 kr., har en dansk »sekretaer» 4,847. En svensk stationsskrivare har 6,142 kr., en dansk assistent 4,172 kr., en svensk stationskarl 3,805 kr., en dansk »portör» 3,146 kr., en svensk banvakt 3,805 kr., en dansk »ledvogter» av första grad 2,972 kr. o. s. v. Som man ser är skillnaden särdeles betydande — den uppgår i en del fall till flera tusentals kronor per år — och det framgår synnerligen klart, att de svenska

*Dyrtidsstillägg
åt befattnings-
havare
statens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.* tjänstemännen förstått att på ett helt annat sätt än de danska hålla sig framme och bevaka sina intressen. Resultatet visar sig ju också ganska tydligt för näringarnas vidkommande här i landet.

(Forts.)

För att ytterligare belysa varthän den taxepolitik leder, som här tillämpas, kan det ha sitt intresse att göra en jämförelse mellan priserna på jordbruksprodukter 1914 och nu samt fraktsatserna för dylika produkter vid dessa bägge tidpunkter. Medan i januari i år priset på vete låg endast 6 % över 1904—1913 års nivå, för råg 7 %, havre 29, smör 56, kor 58 och svin 25 %, så lågo fraktsatserna för råg, korn, vete m. m. vid samma tid från 77 till 167 % över 1913 års nivå, för havre från 46 till 80 %, för smör från 117 till 240 %, för mjölk från 113 till 184 %, för kött och köttvaror från 117 till 223 % o. s. v. Jag har härvid räknat med avstånd av lägst 20 kilometer och högst 1,200 kilometer samt med stycke gods under 2,500 kilogram.

Efter vad jag här anfört torde en och var inse vad dylika frakthöjningar betyda för jordbruket. Det är ju inte samma förhållande för oss jordbrukare, som det är för industri- och affärsmän i stort sett. Dessa senare kunna kasta över de höga fraktsatserna på köparna, men så är icke förhållandet med jordbrukarna, utan vi få ta dessa kostnader själva. Man får ha dessa förhållanden i minne, när det gäller frågor om ett skydd, ett obetydligt skydd åt jordbruket. I många fall ha de krav, som framförts från jordbrukarhåll, varit så ytterst blygsamma, att man endast kan förvåna sig över, att de inte blivit beaktade. Jag får verkligen säga, att när det gäller andra intressen, när det gäller löner och arvoden, håller man sig ganska glatt utan vidare i överkant, men när det gäller produktionen, när det gäller näringarna, så är det svårt att komma längre än i understa underkant. Man måste tänka på de stora svårigheter, som näringslivet och framför allt jordbruket arbetar under, och man måste också undersöka och en smula ta reda på hur de stora folkgrupper, som arbeta inom näringarna, verkligen ha det och vilket läge de undan för undan kommit i genom den kraftiga prissänkningen, genom övergången från högkonjunktur till lågkonjunktur. Vi ha ju nu kommit till ett penningvärde ej mycket understigande det, som rådde år 1914, och det är väl ändå producenterna, som gått i spetsen för denna prissänkning. Man borde en smula ta hänsyn därtill och sätta sig in i, under vilka svåra förhållanden de arbeta. Dessa stora samhällsgrupper ha alldeles säkert fått avsevärt inskränka sin levnadsstandard och sänka sina pretentioner. Det kan väl inte vara för mycket, att man då även fordrar, att andra samhällsgrupper, statstjänstemännen bland andra, icke helt och hållet skola sitta i orubbat bo, utan även de ta på sig en liten del av de svårigheter, som övriga grupper hårt drabbas av.

Ser man på vårt lands handelsbalans, så ger också den anledning till stor försiktighet. Allting pekar ju hän på, att den passiva handelsbalans, som synnerligen tydligt utmärkt de senast gångna åren och icke minst de senaste månaderna, innebär en allvarlig erinran om nödvändigheten av att iakttaga största försiktighet och sparsamhet.

Som ärendet nu ligger till i kammaren, är det ju inga stora utsikter med att yrka bifall till motionen. Det skall jag inte heller göra, men jag tror, att litet var bör se till, vad som är för riket och för det allmänna gagneligt och nyttigt, och om vi även tänka på de svårigheter, som näringslivet har att kämpa med — ty det är ju så, att allt återfaller på produktionen, den är det primära för all ekonomisk verksamhet — så tror jag, att det finns synnerligen starka och goda skäl att här iakttaga den allra största sparsamhet.

Jag skall därför, herr greve och talman, på grund av vad jag framhållit icke yrka bifall till motionen utan yrkar bifall till reservationen, som innefattar Kungl. Maj:ts förslag.

Herr förste vice talmannen: Jag skall inte taga den här frågan så vidlyftigt som den föregående ärade talaren. Naturligtvis kan man i samband med den draga in en mängd andra, men jag skall be att få hålla mig till frågan om, hur man i år skall komma ifrån dyrtidstilläggen på ett någorlunda hyggligt sätt.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Herrarna veta ju av erfarenhet, att för varje gång denna fråga är uppe, blir det olika beslut av riksdagen, beslutet växla från ett år till ett annat. Detta beror på de olika uppfattningar, som göra sig gällande hos olika grupper i riksdagen och som man så långt som möjligt söker föra fram till en enig linje. Detta har varit synpunkten även i år, och man har strävat efter att så långt det går enas om en linje, som kunde vara acceptabel för riksdagen och även i någon mån acceptabel för statstjänstemännen. Det finns ju här åtskilliga motioner, till vilka jag kanske senare återkommer.

Vad vi fäst oss vid har alltså varit den stora omväxlingen hittills på detta område, och därför ville vi göra ett försök att åtminstone i år gå fram på samma linje som förra året. Såsom herrarna komma ihåg, framlade statsutskottet då ett förslag, som inte blev riksdagens beslut, utan detta grundades i stället på en reservation, som accepterades av bägge kamrarna. Det är de då beslutade grunderna, som gällt under det gångna året, och det är just dessa, som nu statsutskottets majoritet ber riksdagen fortsätta med ännu ett år. Det är ju i alla fall meningen, att vi så småningom skola komma ifrån dessa dyrtidstillägg. Tidpunkten, när detta kan inträffa, vet man inte, men det finns i alla fall en strävan att komma dit. Kungl. Maj:t har gått på en linje, som vill fastslå en viss fixerad procent för det kommande året med utgångspunkt från ett indextal av 170, och Kungl. Maj:t säger, att det bör väl i alla fall vara förnånligare för statstjänstemännen att veta på förhand vad de ha, så att de icke behöva vara beroende av fluktuationerna hos indextalet, vilket naturligtvis lika väl kan falla som bliva bestående. Ja, detta låter ju säga sig, men det är alldeles märkvärdigt, att de, som saken gäller, tjänstemännen själva, icke ha den uppfattningen att häri ligger någon fördel. De petitioner och de framställningar, som blivit gjorda under hand, gå i stället ut på — när de äro som mest moderata — en vördsam anhållan att få bibehålla de nuvarande grunderna. Man vill inte tänka sig en löneroglering, grundad på de dyrtidstillägg, som Kungl. Maj:t föreslagit, då, som vi alla veta, det är en stor ojämnhet med avseende på kompensationen, som uppstår genom den starka beskärningen, när man kommer till de s. k. högre avlönade klasserna.

Den siste ärade talaren anförde åtskilliga exempel på vad han kallade en överkompensation. Jag är inte mäktig att vederlägga dem; jag har inte följt detaljerna så noga, och därtill fordras ju i alla fall ett ingående studium. Som en allmän betraktelse skulle jag emellertid vilja säga, att de regleringar, som skett under de gångna åren — och det antyde ju även talaren — icke avsett ett bindande vid tidigare förhållanden de olika löneklasserna emellan, utan i någon mån åtminstone avsett att få till stånd en utjämning på grundval av uppfattningen om vars och ens plikt och skyldighet och så vidare. Därigenom blevo kanske avlöningarna på det lägre stadiet relativt högre än förut, beroende på den ändrade uppfattningen om vad som var rimligt och billigt i avseende på den levnadsstandard, som dessa klasser borde tillförsäkras.

Nu är det ju så, att vi med bortseende möjligen från de finansiella förhållandena, som ju så ofta blivit framhållna under denna tid, vågat oss på att gå något längre än Kungl. Maj:ts förslag. Med den nuvarande indexen och den nedgång, som denna innebär, beräknas statsutskottets förslag kosta ungefär 8,5 miljoner kronor mer än Kungl. Maj:ts. Man kan ju inte ge en direkt anvisning om hur dessa medel skola upptagas i budgetens inkomstsida, men det finns i alla fall en förhoppning, efter vad vi hört under hand, att man med en viss säkerhet

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.*
(Forts.)

kan räkna med, att tullmedlen skola ge mer än man beräknat. Huruvida inkomstskatten kommer att ge bättre resultat har man inte hört någonting om. Det skulle naturligtvis på det hela taget ha varit ytterst önskvärt, om man kunde väntat ännu längre med att bestämma dyrtidstilläggen för att kunna få någon klarhet på denna punkt, men det var omöjligt att längre hålla på saken, ty riksdagens beslut beträffande dyrtidstilläggen, för så vitt det gäller statsutskottets utlåtande, har så många konsekvenser med sig, att om vi skjutit på det längre, skulle riksdagen därigenom kanske oskäligt förlängts.

Den siste ärade talaren har i alla fall, trots sitt långa anförande, inte vågat hålla på sin motion utan gått på reservationen, det vill säga Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill påpeka, att därmed har han, trots allt vad han hade att anmärka om lönerna och hur andra klasser ha det ställt, frivilligt givit 20 miljoner, ty detta utgjorde differensen mellan hans förslag och Kungl. Maj:ts. Och när man kommit så långt, vågar jag ifrågasätta, om verkligen 8,5 miljoner spela så stor roll. Kommer man ut med 20 miljoner, så kan man också komma ut med 28,5. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det finns en annan motion, som har åtskilliga andra tillskyndare och som naturligtvis har sina försänkningar även inom kammaren, och det är vad jag skulle vilja kalla den socialdemokratiska motionen. Den går till ungefär 24,5 miljoner utöver Kungl. Maj:ts förslag. Om man ställer den motionen jämsides med den motion, som har sänkt Kungl. Maj:ts förslag med 20 miljoner, så rör sig hela skillnaden mellan den högsta och det lägsta på ungefär 44,5 eller 45 miljoner. Då man här skall söka finna någon slags medelväg att söka balansera sig fram på, så måste jag verkligen säga, att ett tillägg på 8,5 miljoner är rätt blygsamt.

Jag har tagit detta litet partipolitiskt, därför att så ligger ju alltid denna fråga. Det kan man inte undvika. De olika grupperna komma med olika motioner, den ena ser det från den synpunkten och den andra från en annan, var och en från sin, och när man vill komma fram, får man lov att kompromissa. Den kompromisslinje, som statsutskottets majoritet vågade sig på och trodde vara framkomlig, är den som här föreligger och som innebär ett relativt obetydligt tillägg i förhållande till vad dyrtidstilläggen gå till. Det kan ju var och en säga sig, att dessa 8,5 miljoner, fördelade på statstjänstemän och pensionärer, kanske 150,000 personer, kan ju icke betyda så mycket för varje. Men med hänsyn till förhållandena, sådana de äro, tror jag det har en viss psykologisk uppmuntrande inverkan på dem. Jag tror inte, att tjänstemännen ha det så väl ställt i allmänhet, som den siste ärade talaren antydde. Det är nog många, som sitta rätt svårt, och om herrarna observerade det, så begärde telegrafstyrelsen i det föregående ärendet att för sina tjänstemäns intressekassa få låna 35.000 kronor och anförde som ett motiv de många svårigheter, som uppstått genom den myckna införseln i lön. Samma uppfattning gavs här under remissdebatten uttryck åt från ganska betänksamt håll, nämligen att statstjänstemännen nog i allmänhet hade det svårt, och det förekom, enligt en talare med ganska stor erfarenhet, rätt mycket införsel i lön. Detta tyder ju på, att avlöningen inte är så utmärkt, som man tror.

Ja, denna fråga är ju så gammal och känd och det beror till slut alltid på omröstningen, hur utgången skall bli. Att här kunna övertyga den ena eller den andra med skäl är tämligen svårt. Jag har kommit till den uppfattningen, att vad statsutskottet föreslår är den riktiga och klara vägen, och ber därför att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Beskow**: Herr greve och talman! Det sades mig i korridoren, att om jag inte skyndade mig in i kammaren, så skulle denna fråga vara avgjord, innan jag kom in. Detta är väl något så när betecknande för hela situationen, när det gäller behandlingen av dyrtidstilläggen i år. Om det nu

skulle gå så, att utskottets förslag, som ju samlat så stor majoritet, utan vidare blir kammarens beslut, så får jag väl trösta mig med, att det har blivit en god kutym, att vad Kungl. Maj:t föreslår i dyrtidstilläggsfrågan aldrig skall accepteras av riksdagen. Detta har nu varit fallet så pass många gånger, att man härvidlag nästan kan tala om en konstitutionell praxis.

Det var mycket intressant att höra förste vice talmannens utläggningar om utskottsbehandlingen. Därav framgick ju alldeles tydligt och klart, att det alltid lönar sig att i denna fråga motionera, vare sig för höjningar eller sänkningar. Om man på den ena sidan motionerar om tillräckligt stora höjningar, så bör man på den andra sidan motionera om tillräckligt stora sänkningar och då blir det något mitt emellan.

Kungl. Maj:t har försökt att vid behandlingen av frågan anlägga något andra synpunkter och särskilt strävat efter att få fram bättre ordning och reda på området, än vad som förut varit rådande. Man har då funnit de fasta dyrtidstilläggen utgöra en bättre grund än de nuvarande bestämmelserna. Det bör vara en fördel för tjänstemännen att veta vad de ha att räkna med under ett helt år och icke behöva gå och vara oroliga och säga sig: Jag undrar vad indexen skall bli nästa kvartal och vad jag då skall få uppbära i dyrtidstillägg. Alldeles självfallet är det för staten bättre att veta vad dyrtidstilläggen gå till under hela budgetåret. Det ligger ju i så öppen dag, att man inte skulle behöva närmare utveckla det. Man får ju komma ihåg, att just statens löner och dyrtidstillägg utgöra en så övervägande del av statens utgifter, att större variationer där måste avteckna sig i form av ett budgetutfall som antingen lämnar överskott eller brist.

Om man emellertid går in för denna idé om fasta dyrtidstillägg, kan man ju fråga, varför Kungl. Maj:t, när statsverkspropositionen avgavs, ej valde den index, som då existerade. Därpå vill jag lämna det svaret, dels att jag ganska bestämt hade på känn, att indextalet skulle gå ned till den 1 april — och det har visat sig riktigt — dels att jag räknade med, att det var till fördel för tjänstemännen att få ett fast dyrtidstillägg, och att det ur den synpunkten icke voro alldeles orättvist, om man satte index litet lägre än det vid årsskiftet gällande. Vidare ernådde jag också den fördelen, att man kunde röra sig med en något så när försiktig inkomstberäkning och att man kunde vänta, att budgeten genom detta förslag skulle kunna utfalla utan brist. Man skulle sålunda på detta sätt få en solid budget.

Men utskottet har inte gått med på denna linje, utan håller sig till de nuvarande grunderna. Det ligger ju alltid något i det, att man icke gör några förändringar. Det är den enda synpunkt, varur jag kan se, att utskottets förslag är fördelaktigt. Utskottet tycks taga för alldeles avgjort, att Kungl. Maj:ts förslag skall bli sämre för tjänstemännen än de nuvarande grunderna. Om utskottet i stället i sin motivering hade skrivit, att det är sannolikt, att ett förslag, som upptager de nu gällande grunderna, ställer sig för tjänstemännen fördelaktigare än Kungl. Maj:ts förslag, hade det varit riktigt. Men detta passade tydligen icke i utskottets motivering, utan man ville ställa det så, som om dess förslag måste bli bättre för tjänstemännen, nämligen $8\frac{1}{2}$ miljon kronor bättre.

För min del är jag långt ifrån övertygad om, att så är fallet. Det är mycket möjligt, att levnadskostnadsindex sjunker. Den sjönk med 3 enheter från den 1 januari till den 1 april, ned till 173, och den behöver endast gå ned till 166 eller 168 — beroende på om man räknar med reglerade eller oreglerade verk — för att Kungl. Maj:ts förslag skall vara lika fördelaktigt för tjänstemännen som utskottets. Det är icke alls uteslutet, att utvecklingen kan gå i den riktningen. Vi få komma ihåg, att varuprisnivån ligger endast vid 160, och vissa

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.*
(Forts.)

skäl tala för, att levnadskostnadsnivån så småningom skall sammanfalla med eller åtminstone börja närma sig varuprisnivån. Vi få komma ihåg, att i Amerikas förenta stater har under det gångna året och även detta år varuprisnivån varit stadd i ett visserligen sakta, men dock något sjunkande tempo.

Men å andra sidan är det nu klart, att utskottets förslag också kan bli fördelaktigare för tjänstemännen än man nu tror, men därom vet utskottet egentligen lika litet som jag. Det är icke omöjligt, att det kommer att bli något fördelaktigare, men samtidigt blir det så mycket ofördelaktigare för staten. Det kan mycket väl hända, att de $8\frac{1}{2}$ miljoner kronor, som man nu talar om, komma att ökas med ett högst väsentligt belopp. Bli skillnaden allt för stor, är det ingen tvekan därom, att budgetens ram spränges. Jag tror därför, att man kan med fog säga, att budgeten står, om utskottets förslag bifalles, i viss mån på vacklande grund.

Jag hörde av herr vice talmannen, att han hade förhoppning om, att inkomsterna i budgeten skulle kunna beräknas till ett högre belopp än vad som är angivet uti statsverkspropositionen, och det torde nu vara en rätt allmän uppfattning, att så är fallet. Det framfördes ju här med rätt stor styrka under remissdebatten. För min del kan jag icke här dela optimismen, i varje fall icke om den tager sig något kraftigare uttryck. En och annan av årets inkomstposter börjar ju redan bli kända, och man har ju redan kommit budgetåret så pass mycket närmare, att man kan litet bättre överskåda läget.

Vad då först inkomst- och förmögenhetsskatten beträffar, vill jag säga, att när statsverkspropositionen avgavs, hade jag i allt fall en svag förhoppning, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle kunna höjas något utöver vad som angavs i statsverkspropositionen. Jag hade inte anledning att sätta det beloppet exakt lika högt med vad jag innerst trodde, att inkomst- och förmögenhetsskatten i verkligheten skulle uppgå till, ur den synpunkten, att riksdagen i allt fall finge tillfälle att ändra denna post, sedan resultatet av taxeringarna vore känt. Nu har det kommit in uppgifter härom från så gott som alla länsstyrelser, och de ha bearbetats just i dagarna. Av dem framgår, att inkomsterna för bolag i någon mån ökats, men att inkomsterna för enskilda deklaranter i stället sjunkit. Slutsumman är, att man inte kan tala om någon nämnvärd ökning av utfallet av inkomst- och förmögenhetsskatten och att det icke finnes någon anledning att ändra siffran för inkomst- och förmögenhetsskatten i 1924—1925 års budget.

För tullmedlen ställer det sig ju gynnsammare så till vida, som de högre tulluppbörderna fortsatt under de fyra gångna månaderna av detta år. Från den 1 juli 1923, sedan budgetårets början således, till och med april månads utgång uppgick tulluppbörden till $126\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och det är ju möjligt, att man kan räkna med 145 miljoner kronor, kanske till och med något högre tal såsom utfall av tulluppbörden för budgetåret 1923—1924. Under sådana förhållanden kunde det ju tyckas naturligt att höja tulluppbörden för 1924—1925 utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit eller 120 miljoner kronor. Jag tror också, att man kan företaga en höjning, men vi få här komma ihåg en sak, nämligen att när vi studera dessa förhållanden, skola vi icke enbart rätta oss efter vad tulluppbörden utgjort för ett antal månader tillbaka i tiden. Ty det finns icke något som varierar så mycket som dessa siffror. De gå i vågor; det ena året ha vi en stor import och således även stor tullinkomst, det andra året faller den tillbaka. Allt detta påvisade jag med siffror under remissdebatten, och jag skall nu icke upptaga kammarens tid därmed. Men jag vill alldeles bestämt stryka under, att man också måste taga hänsyn till siffrorna för värdet av vår export, ty hur det är, få vi icke högre import, än vi ha export. Vi måste betala vår import med vår export. Vi få intet från utlandet bara för att vi äro hyggligt folk. Vi få nog räkna med, att vi i längden icke kunna leva över våra till-

gångar, även om vi för ögonblicket skulle göra det. Jag tror, att man under sådana förhållanden icke har anledning att höja siffrorna för tullmedlen synnerligen mycket. Någon höjning kommer jag emellertid att föreslå i den proposition, som jag hoppas kunna avlämna redan i dag.

Denna ökade tullinkomst behöves för att lämna täckning för en brist, som man måste räkna med i avseende på omsättnings- och utskänkningskatten. Vad denna inkomsttitel beträffar, räknade kontrollstyrelsen i höstas med, att den skulle utfalla för budgetåret 1924—1925 med 43.7 miljoner kronor, det vill säga samma belopp som för föregående år. Riksräkenskapsverket höjde den liksom de flesta andra poster till 44 miljoner kronor. Jag satte den till 42 miljoner kronor, och det kritiserades naturligtvis. Nu kommer kontrollstyrelsen in till Kungl. Maj:t och säger, att vi icke kunna beräkna denna skatt högre än till 38 miljoner kronor. Alltså, där hava vi en brist på 4 miljoner kronor. Herr vice talman! Det är mycket beklagligt.

Jag tror sålunda, att man lugnt kan säga, att allt det tal, som förts om att inkomstberäkningen varit för försiktigt och till och med tendentiöst försiktigt beräknad, i varje fall är högst betydligt överdrivet.

Jag skall nu här endast med ett par ord demonstrera en grafisk tabell, som visar lönernas utveckling för statens tjänstemän. Det kanske kan ha sitt intresse. Det ligger i varje fall nära till hands att tro, att eftersom det gjorts nedsättning i dyrtidstilläggen av riksdagen såväl år 1921 som år 1923, ha tjänstemännen blivit mycket illa behandlade i lönehänseende. Det gav mig anledning att undersöka, hur det ställer sig med tjänstemännens totala löneförmåner nu i jämförelse med 1914 eller i jämförelse med år 1905, som man på vissa håll helst vill gå tillbaka till. I denna fråga har till kammarens ledamöter utdelats en broschyr, i vilken man vill göra jämförelser icke med förhållandena 1914, utan med 1905 års förhållanden. I broschyren tager man dock icke någon hänsyn till antalet befattningshavare, utan en grupp med ett mycket litet antal befattningshavare betecknas med ett streck lika väl som en grupp med mycket större antal befattningshavare. Det beror helt och hållet på, hur många sådana streck av olika slag man tager med, om man skall få det intrycket av uppställningen, att tjänstemännen äro mer eller mindre över- resp. underkompenserade. Man måste taga hänsyn, såvitt jag förstår, till antalet av tjänstemännen i olika grupper, och då får man en annan bild av förhållandena. Denna tabell gäller endast statstjänstemännen, under det att tablån i broschyren också avser privat anställda och kommunalt anställda. Den här nedersta röda linjen på 100 betecknar grundlönerna efter 1914 års nivå. Den röda linjen på 175 avser de löner, som skulle utgå till befattningshavarna, därest de skulle ha full kompensation efter de levnadskostnader, som man räknade med för första halvåret 1924, då genomsnittsindex var 175. Och den tredje röda linjen betecknar de löner, vederbörande borde ha, om de hade motsvarande reallöner som år 1905. Man utgår från, att det icke skulle varit någon mera avsevärd lönerglering mellan 1905 och 1914. Jag vill då säga, att det är mycket svårt att åstadkomma en sådan tabell utan oerhört mycket arbete. Det blir årslångt arbete, om tabellen skall bliva fullt riktig. Jag skall dock i denna kammare icke närmare gå in på de olika felkällor, som finnas, utan vill endast säga, att trots det siffrorna äro mycket approximativa, de dock torde giva ett någorlunda riktigt intryck av hur det ställer sig. Området inom den svarta kurvan här på tabellen betecknar nuvarande överkompensationen för tjänstemännen, om man tager hänsyn till de belopp, varmed deras löner utgingo 1914. Nu har man i tablån under de olika avdelningarna fört in alla de tjänstemannagrupper, som hava samma dyrtidskompensation. I den första gruppen ingå de kommunalanställda lärarna, alltså folkskollärarna, och den omfattar ungefär en fjärdedel av hela antalet statsanställda. För denna fjärdedel utgå sammanlagda avlöningsförmånerna med

*Dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst.*
(Forts.)

*Dyrtdistillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.*
(Forts.)

287 % av 1914 års löner. Jag ber att få upplysa, att man här utgått från lagstadgade minimilöner, men de förryckas ju något genom att vederbörande haft och möjligen fortfarande hava även kommunala bidrag.

Det kommer naturligtvis nu att invändas, att en del tjänstemän hade för litet betalt år 1905 och år 1914, men det är icke fråga om den saken här, utan här har det endast gällt att undersöka, huruvida tjänstemännen nu hava det bättre eller sämre ställt än vid dessa tidpunkter. Längst till höger på denna tablå ligger ett antal tjänstemän, som äro underkompenserade, om man tager hänsyn till 1914. Vill man räkna med 1905 års lönenivå såsom utgångspunkt så äro grupperna 12 till 23 underkompenserade. Av tablån framgår, att för närvarande hava ungefär 4 % av alla statens tjänstemän och befattningshavare, däri också inräknade de kommunalanställda lärarna, det verkligen sämre ställt nu än år 1914. Cirka 25 % hava det sämre ställt än år 1905. Alla de övriga uppbära nu bättre löneförmåner än vid dessa tidpunkter. Denna tablå kan därför, trots sin ofullständighet, i någon mån vara ägnad att skingra de svåra missuppfattningar, som finnas i fråga om tjänstemännens löner.

Herr Östergren: Herr talman! Den kungl. propositionen förutsätter ju, räknat efter den prisindex, som var rådande, då den uppgjordes, en sänkning av dyrtdistillägget för samtliga statstjänare med omkring 12 miljoner kronor. Herr statsrådet har nu i dag försökt att framställa Kungl. Maj:ts förslag såsom ungefär likvärdigt med utskottsförslaget, med hänsyn till att indextalet har fallit, varigenom slutsummorna i någon mån hava närmast sig varandra. Det är väl i alla fall så, att det icke varit regeringens avsikt, då den kungl. propositionen uppgjordes och då detta förslag utarbetades, att de skulle väsentligt närma sig varandra, då det har sagts, att regeringen av statsfinansiella skäl nödgats vidtaga denna reducering.

Man kan väl då fråga sig, när man märker att man utgår ifrån detta, om en sådan ändring har inträtt, att det är motiverat att sänka statstjänstemännens dyrtdistillägg ytterligare utöver de sänkningar, som förut vid flera tillfällen i det hänseendet vidtagits. Den frågan torde väl i detta fall hava dryftats så pass länge, att man kan anse det vara nog i det avseendet. När man lärt känna stora grupper statstjänare och deras löner och levnadsstandard, kan man icke finna, att lönerna äro onaturligt höga utan fullkomligt intaga en så blygsam ställning som man överhuvud taget kan anse det tillåtligt. Då bör man icke ytterligare minska statstjänarnas inkomster och göra deras existens sämre än den för närvarande är.

Från lantbrukarhåll har ju både i motioner och i dag under debatten framhållits, att statstjänstemännens dyrtdistillägg äro för höga och att detta skulle inverka menligt för lantbrukarna genom framtvängande av högre fraktsatser och dylikt. Jag tror däremot i stället, att det verkar förmånligt för lantbrukarna, om statstjänstemännen och industriarbetare hava bra betalt, ty därigenom blir det större köpkraft och efterfrågan på jordbruksprodukter och lantmännen få därigenom ökad produktionsförmåga och bättre försäljningsresultat. Jag tror således icke, att lantbrukarna vinna på att lönerna inom industri och statstjänst pressas ned till ett minimum.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorberg: Herr talman! I det läge, vari denna fråga nu kommit, torde det vara ganska lönlöst att försöka urgera någon annan mening än den utskottsmajoriteten gjort sig till tolk för. Jag anser visserligen, att det finns goda skäl för det yrkande, som är framställt i den av herr Hansson och mig i denna kamrars väckta motionen, då vi i denna motion sökt framföra ett förslag, som skulle

på ett rättvisare sätt än de nu gällande bestämmelserna reglera lönerna för i statens tjänst anställda arbetare och tjänstemän. Men jag vågar icke yrka bifall till denna motion i dag, därför att det nog skulle vara ganska lönlöst med hänsyn till den ställning, som statsutskottets stora majoritet intagit. Jag skulle därför, herr talman, kunna inskränka mig till att helt kort yrka bifall till utskottets förslag, men jag vill dock, innan jag framställer detta yrkande, göra ett par anmärkningar i anledning av det, som här yttrats under debatten.

Man har velat göra gällande, att tjänstemännen blivit i hög grad överkompenserade, om man går ut ifrån de löner, som gällde år 1914. Jag vill om det löneläge, som tjänstemännen då stodo i, säga, att det icke kan få anses rättvist att här söka slå fast, att dessa löner voro väl och riktigt avvägda, ty då det gäller en så stor personal som järnvägarnas, vill jag särskilt erinra om, att den personalens löner fastställdes så långt tillbaka i tiden som år 1907 och då voro baserade på de levnadskostnader, som gällde år 1905. Det är givet, att det här föreligger skäl till en löneroglering uppåt och att också denna bör komma till stånd, trots de förhållanden, som rätt under och efter kriget. Jag vill också erinra om att under själva krigsåren lönerna till tjänstemännen icke blevo höjda i full utsträckning, utan att dessa under de åren fingo vidkännas ganska stora reduceringar i de reallöner, som voro tillfinnandes år 1914. Hur man nu emellertid än räknar med procentsatserna, så bör man dock icke glömma de verkliga lönesatser, som utgått, och jag vill då peka på, att för en stationskarl här i Stockholm, som blivit ordinarie efter kanske ungefär sex års extra tjänstgöring, gäller dock såsom begynnelselön endast 252 kronor i månaden eller 3,024 kronor per år. Det må väl icke kunna anses vara någon hög lön. Ej heller kan den slutlön, som en sådan tjänsteman erhåller efter ytterligare 12 års tjänstgöring, vilken uppgår till endast 3,768 kronor per år, anses vara någon hög lön.

Jämför man dessa löner med de löner, som gälla inom industrien, är det klart, att det icke kan talas om att staten betalar några höga, politiska löner. Det kan icke heller vara så, som man velat göra gällande här, att lönerna vid statens järnvägar i allmänhet skulle vara högre än lönerna vid enskilda järnvägar, ty vid en jämförelse mellan en stationskarls avlöningsförhållanden vid enskilda järnvägar och vid statens järnvägar till exempel i Stockholm, visar det sig, om man inräknar de avgifter, som gå till hyror och dylikt enligt olika reglementen, att en stationskarl vid de enskilda järnvägarna har en begynnelselön av 62 kronor och 60 öre mera än motsvarande befattningshavare har i begynnelselön vid statens järnvägar och att slutlönen är 38 kronor och 4 öre högre vid enskilda järnvägarna än vad fallet är vid statens järnvägar. Det synes sålunda, om man bara gör denna lilla jämförelse, att det här icke är några ovanligt höga löner, som äro fastställda.

Emellertid har jag velat göra denna lilla erinran i anledning av vad som sagts här, och jag ber, herr talman, att med hänsyn till att det torde vara omöjligt att få något annat beslut igenom i riksdagen, då nu statsutskottet ställt sig så enhälligt som det gjort om sitt förslag, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 43.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

*Ang.
avlöning åt
pastorn vid
svenska
församlingen
i Berlin.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 138 framlagda förslag hade utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte å åttonde huvudtiteln under avdelningen C. Kyrkliga ändamål samt rubriken: Kleresistaten uppföra ett ordinarie anslag å 6,000 kronor med titel: pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin.

Reservation hade anförts av herrar *A. C. Lindblad, O. U. B. Olsson, J. G. Walles, C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud, J. Jönsson* i Revinge och *P. C. Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort, med avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om uppförande å ordinarie stat av anslag för ändamålet, tillstyrka för budgetåret 1924—1925 ett extra anslag av 6,000 kronor till avlöning av pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Detta är en fråga av den art att det är sällan några sådana förslag komma från statsutskottet till kammaren. Det är nämligen fråga om, realiter, att upphöja en hel kår av befattningshavare på ordinarie stat. Visserligen rör propositionen formellt endast frågan om att pastorn i Berlin skall komma på ordinarie stat, men det förstår väl varje människa, att, om vi slå in på den vägen, så få vi inom de närmaste åren oss förelagd frågan om uppflyttning på ordinarie stat även av pastorerna i London, Paris, Kristiania och Helsingfors samt alla dessa sjömanspräster som med alldeles samma rätt skulle kunna flyttas upp på ordinarie stat. Frågan är således, om riksdagen här i en snäv vändning skall taga initiativ till uppflyttande på ordinarie stat av en hel statstjänargrupp.

Det är ju på det sättet, att statskontoret, när statskontoret yttrat sig över ärendet, har tillstyrkt propositionen men med den motiveringen att, eftersom pastorn i Köpenhamn redan står uppförd på ordinarie stat, är det här icke fråga om något prejudikat, utan då kan med samma skäl, som föranledde, att pastorn i Köpenhamn uppflyttades på ordinarie stat, även pastorn i Berlin komma på ordinarie stat. Ser man emellertid efter, varför pastorn i Köpenhamn kom på ordinarie stat, finner man, att det beror på, att svenska församlingen i Köpenhamn år 1917 fick en donation på 300,000 kronor, under villkor

att pastorn skulle uppflyttas på ordinarie stat. Jag vill då säga, att om det är så, att våra församlingar i utlandet få donationer på 300,000 kronor såsom underlag för ett riksdagens beslut om uppflyttande av vederbörande pastorer på ordinarie stat, så ligger, enligt mitt sätt att se, saken på ett helt annat plan än i nu ifrågakvarande fall.

Man skulle ju, då det gäller en fråga som denna, med ett visst fog kunna göra anspråk på en utredning, och icke minst denna kammare har varit ganska angelägen om att fastslå ett utredningskrav vid olika tillfällen, då det gällt förändringar på åttonde huvudtiteln. Det skulle i detta fall gälla en utredning, som tog upp saken i hela dess sammanhang. I denna utredning borde då också, synes det mig, förekomma en undersökning beträffande skälen för att dessa pastorer i utlandet skola behålla sina platser, ända tills pensionsålder inträder. Jag är icke så säker på — men jag är icke sakkunnig på det området — att pastorerna i Paris, London eller någon annan stad ute i världen böra sitta kvar i sin befattning, tills de uppnått pensionsålder. Jag har för mig, att det kan finnas vissa vägande skäl för den uppfattningen, att våra legationspastorer och sjömanspastorer böra hava sina befattningar där ute under sin krafts dagar och att det är betydligt nyttigare för svenskar i utlandet att hava förhållandena ordnade på det sättet, än att hava pastorerna där på ordinarie stat.

Denna fråga för emellertid med sig så pass stora konsekvenser, att jag anser, att kammaren nu bör ställa sig mycket betänksam till ett positivt beslut. Jag tror, att det från alla synpunkter sett är klokast, att man för i år avslår denna proposition. Skulle man sedan, på skäl av övertygande art, som förebringas, vilja komma tillbaka ett annat år med frågan, så har riksdagen då tillfälle att taga position till densamma.

För närvarande, anser jag, kommer riksdagens beslut, om riksdagen nu antager propositionen, att vila på rätt lösa grunder, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på propositionen och bifall till den i ämnet avgivna reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det anslag, som det här är fråga om, har icke till syfte att tillgodose något tillfälligt behov utan ett varaktigt eller stadigvarande.

Till pastorn i Berlin har utgått statsanslag ända sedan år 1908, och det har aldrig satts i fråga, att icke statsanslaget fortfarande skulle utgå för avlönande av denna präst. Det är sålunda ett stadigvarande behov, och den principen plägar ju följas, att, när ett behov visat sig konstant, man för upp befattningen i fråga på ordinarie stat. Vidare är det ju bestämda sakskalet, som tala för att pastorn i Berlin ställes på ordinarie stat. En präst, som är extra ordinarie, har en osäker ställning. Han kommer bort ifrån sitt hemland, förlorar mer och mer kontakten med hemlandets församlingar, och utsikterna för honom att få befordran i hemlandet minskas därigenom. Därför kan naturligtvis icke en präst anse sig kunna stanna på en sådan post så länge, utan när han kommit som bäst in i arbetet, finner han sig kanske nödsakad att lämna platsen. Detta kan icke vara lämpligt.

Herr Olsson befarade, att ett beslut här i överensstämmelse med utskottets förslag skulle draga stora konsekvenser med sig. Det tror jag icke är så farligt. Då herr Olsson nämnde om att legationspredikanter och sjömanspräster såsom en konsekvens av detta förslag skulle komma att uppföras på ordinarie stat, tror jag att detta är en överdriven farhåga. Det är ju här icke fråga om andra pastorer än sådana, som förestå svenska församlingar i främmande länder med av Kungl. Maj:ts fastställda församlingsordningar, och vi hava icke några andra sådana än i Köpenhamn, Berlin, Kristiania och så få vi en i Hel-

*Ang.
avlönning åt
pastorn vid
svenska
församlingen
i Berlin.*

(Forts.)

Ang.
avlöning åt
pastorn vid
svenska
församlingen
i Berlin.
(Forts.)

singfors. Om man tänker sig, att ett beslut i den riktning, som statsutskottet föreslår, skulle medföra den konsekvensen, att prästerna i Kristiania och i Helsingfors också skulle uppföras på ordinarie stat, är icke det något så fasligt avskräckande framtidsperspektiv.

Den utredning, som herr Olsson ifrågasatte, tror jag därför vara rätt obehörlig. Ser man på vad berlinsvenskarna själva vilja, så är det icke tu tal om att de önska få sin präst uppförd på ordinarie stat. Det synes klart och tydligt framgå av vad som anförts i den kungl. propositionen.

Herr Olsson uttalade vidare, att orsaken till att pastorn i Köpenhamn kom på ordinarie stat var, att en större donation givits församlingen där. Det har herr Olsson fullkomligt rätt i, att det var så, att pastorn i Köpenhamn redan från början kom på ordinarie stat genom att en större donation gavs till församlingen, men här gäller det ju en prästerlig befattning, som haft statsunderstöd ända sedan år 1908 och som sålunda oavsett en dylik donation, bör komma i fråga att uppföras på ordinarie stat.

Jag hoppas, att kammaren icke skall motsätta sig detta Kungl. Maj:ts förslag utan bifalla vad statsutskottet i frågan föreslagit, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Hasselrot**: Herr förste vice talman, mina herrar! Till den siste ärade talarens yttrande skall jag bara be att få föga några ord med anledning av jämförelsen med församlingen i Köpenhamn.

Man har sagt, att det var större fog för att giva församlingen i Köpenhamn den förmån, som ligger i att få en ordinarie präst, därför att denna församling fått en donation på 300,000 kronor, med villkor, att prästen skulle bli ordinarie. Jag vill då erinra om att för såväl församlingen i Köpenhamn som församlingen i Berlin har Kungl. Maj:t för ganska länge sedan — beträffande församlingen i Berlin år 1905 — fastställt kyrkoordningar, och i dessa kyrkoordningar förutsättes det, att församlingarna skulle få ordinarie prästmän. Vid dessa kyrkoordningars fastställande gjorde emellertid Kungl. Maj:t ett undantag beträffande ikraftträdandet av just bestämmelserna om tillsättandet på ordinarie stat av prästerna. Detta gjordes uppenbarligen, därför att Kungl. Maj:t ville se, huruvida församlingarna skulle vinna den stadga och storlek, att behovet av präst bleve konstant. När det sedermera blev fråga om anställande av en ordinarie präst i Köpenhamn, låg frågan där så, att sedan Kungl. Maj:t och riksdagen beviljat ett rätt väsentligt anslag för ändamålet, där uppförts ett församlingshus och kyrka. Därtill hade kommit förenämnda donation. Om man härmed jämför förhållandena i Berlin, så ha visserligen berlinsvenskarna icke haft samma förmån i avseende å statsanslag som köpenhamssvenskarna. De ha begärt statsbidrag till sin kyrka men fått avslag. De ha ej heller fått någon donation, men detta oaktat ha de genom ivriga ansträngningar från församlingsmedlemmarnas sida lyckats skrapa ihop ett kapital, så att även de kunnat bygga församlingshus och kyrka.

Härigenom har enligt mitt förmenande visats, att det beträffande denna församling finnes minst lika goda förutsättningar för att församlingen skall komma att fortleva som beträffande församlingen i Köpenhamn. Jag tycker därför, att det vore en gärd av rättvisa, om kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag och giva berlinsvenskarna samma förmån som svenska församlingen i Köpenhamn.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Här har nu kommit in en ny motivering i debatten. Motiveringen skulle, såsom de båda föregående ärade talarna framhållit, vara den, att man här hade ett stadigvarande behov, ett av erfarenheten fastslaget, stadigvarande behov. Herr Bergqvist gick dock med på att motivet

hittills varit det andra, nämligen att det varit en önskan att bibehålla den förutvarande prästmannen vid befattningen, med alla därav härflytande konsekvenser, som jag tog upp i mitt första anförande. Då nu tyngdpunkten lägges på en helt annan och alldeles ny motivering, tycker jag, att också detta är ett skäl för riksdagen att vänta ett ögonblick och få den motiveringen sig något närmare förelagd.

Herr statsrådet påpekade, att vi hade en fastställd kyrkoordning för församlingen i Berlin. Att icke förut ordinarie präst kunnat anställas där, berodde på att Kungl. Maj:t ville vänta och se, huruvida förhållandena verkligen vore så stabila, att det behövdes, och herr statsrådet ansåg, att just i år förhållandena vore sådana, att de motiverade denna uppflyttning av prästen i Berlin på ordinarie stat. Ja, varför just i år? Varför just nu? Äro förhållandena ute i världen just nu av den art, att det är lämpligt att draga konsekvenserna på detta sätt? Det var ingen av de föregående talarna, som kunde förneka, att om vi sätta prästen i Berlin på ordinarie stat, resultatet säkerligen blir det, att vi så småningom få sätta även andra legationspräster på ordinarie stat.

Herr Bergqvist sade, att den konsekvensen, ehuru naturlig, dock icke var avskräckande. Det är ju, skulle jag vilja säga, en fråga, som kan diskuteras, och den frågan är ej diskuterad i den kungl. propositionen.

Jag måste följaktligen, herr talman, vidhålla, att frågans utredning för närvarande icke är av den art, att kammaren bör taga detta förslag med de konsekvenser, som därav föranledas.

Herr statsrådet **Hasselrot**: Det har sagts, att det ej finns något skäl, varför man just i år skulle lägga fram detta förslag. Det kan vara riktigt så till vida, att det kunde ha framlagts i fjol eller i förfjol, ty församlingsbyggnaden i Berlin var färdig 1921.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 67, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 38.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnad, omfattande vaktmästarbostad och amanuensrum, vid patologisk-anatomiska institutionen vid universitetet i Lund m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
avlönning åt
pastorn vid
svenska
församlingen
i Berlin.
(Forts.)

Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till ytterligare en amanuens vid karolinska medikokirurgiska institutets kemiska institution m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 103 framlagda förslag hade utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte å ordinarie stat för karolinska medikokirurgiska institutet under rubriken Avlöning A) Lärare och tjänstemän uppföra ytterligare en amanuens vid kemiska institutionen med ett arvode av 1,200 kronor samt förty höja institutets ordinarie anslag till avlöningar m. m. med sagda belopp, 1,200 kronor.

Såsom framgick av det vid nämnda proposition fogade statsrådsprotokollet hade departementschefen i samband med frågan om inrättande av ytterligare en amanuensbefattning vid karolinska institutets kemiska institution upptagit till skärskådande frågan om införande av en särskild förberedande prövning under början av studierna till medicine kandidatexamen i syfte att möjliggöra ett strängare urval av de studerande.

Utskottet hade i nu berörda fråga anfört följande:

»Utan att nu intaga någon bestämd ståndpunkt till vad av departementschefen anförts, har utskottet — med hänsyn till det inflytande, ett införande av en ifrågasatt förberedande prövning av förevarande slag kan komma att utöva på studietiden för de medicine studerande och tilloppet till läkarbanan — icke ansett sig böra tillstyrka vidtagande av åtgärder i den riktning, departementschefen angivit, innan tillräcklig tids erfarenhet vunnits, huruvida den nuvarande tillströmningen till läkarbanan är av övergående natur eller icke. Skulle denna tillströmning alltjämt visa sig stark, lär det bliva erforderligt att i sinom tid upptaga frågan till förnyad prövning, och torde i allt fall denna angelägenhet böra underställas riksdagens prövning, innan åtgärder i någon riktning av Kungl. Maj:ts vidtagas.»

Reservation hade avgivits av herr *C. J. G. Swartz*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr statsrådet **Clason**: I denna punkt har statsutskottet enhälligt tillstyrkt ett begärt anslag till en mindre höjning av utgifterna för Karolinska institutet. Emellertid är själva anslaget endast en mindre detalj i en större fråga, en fråga, som är av synnerlig betydelse för den medicinska undervisningen och läkarutbildningen i allmänhet. Då statsutskottet på denna punkt i sin motivering ställt sig något reserverat gent emot den kungl. propositionen, anhåller jag att få säga några ord.

Denna fråga gäller, huruvida man vid början av de medicinska studierna skulle vidtaga någon åtgärd för att möjliggöra ett något strängare urval bland de studerande, och man har tänkt sig, att detta skulle ske genom ett förberedande prov i vissa av de allra *tidigast* i kursen ingående ämnen. Saken berördes i en proposition vid förlidet års riksdag, som gick ut på en utvidgning av möjligheterna för ett större antal studerande att deltaga i den medicinska utbildningen på ett *senare* stadium. Då riksdagen i detta fall gick Kungl. Maj:ts till mötes, yttrade riksdagen beträffande tillströmningen i början av studierna, att riksdagen tog för givet, att ingenting skulle åtgöras, innan riksdagen fick tillfälle att närmare yttra sig i den saken. Detta är således närmaste anledningen, varför saken berörts i den nu föreliggande propositionen.

Anledningen åter till att hela frågan blivit aktuell — och det har den varit ganska länge — är den, att sedan åtskilliga år tillbaka de medicinska myndigheterna, särskilt undervisningsanstalterna, ansett sig kunna konstatera en,

som de kalla det, abnorm tillströmning till den medicinska studiebanan, och de ha ansett sig kunna konstatera, att därvid också av de nyinskrivna aspiranterna en del icke varit i besittning av önskvärda förutsättningar för ett framgångsrikt bedrivande av de medicinska studierna. För att råda bot på denna olägenhet ha de, sedan frågan i dessa kretsar mycket omsorgsfullt dryftats, efter hand framlagt åtskilliga förslag. Av dessa har Kungl. Maj:t i sin proposition upptagit endast det, som jag nu berört, frågan om ett förberedande prov under studiernas första tid.

Den första fråga, som då inställer sig, är naturligtvis den, om man har rätt att tala om ett så ytterligt starkt tillopp vid studiernas början. Den saken torde vara fullkomligt klar; den kan ådagaläggas med statistiska siffror. Jag skall anföra ett par. Antalet årligen nyinskrivna medicine studerande var under perioden 1904—1908 i medeltal 90. Åren 1909—1913 var det i medeltal 135, 1914—1918 i medeltal 173, men det har under de två sista åren stigit till närmare 250, d. v. s. det har på en 20-årsperiod nära tredubblats.

En annan fråga, som då givetvis också framträder, är den: är detta icke utslutande bra, och betyder det icke bara, att det blir flera läkare i landet? Och är icke en sådan utveckling i riktning mot ett större antal läkare önskvärd? Jag skall i den saken endast be att få konstatera, att förhållandet otvivelaktigt betyder, att läkarantalet ökas. Även därpå finns det siffror, som innebära, att t. ex. under perioden 1899—1908 — beräkningen är här gjord för tioårsperioder i st. f. femårsperioder — antalet nylegitimerade läkare årligen var i medeltal 46. Under 1909—1918 var medeltalet 50. År 1921 hade det stigit till 84 och år 1922 till 128. Alltså även här i stort sett en tredubbling, men en tredubbling, som synbarligen infaller just på den allra sista delen av perioden, under de allra sista åren.

Då kan man ju säga: »Men om det är bra, att det blir ett ökat tillopp av studerande, och om det är bra att få en ökad tillgång på nylegitimerade läkare, vad skulle då hela denna nu föreslagna anordning tjäna till?» Jag skall också be att få svara därpå, ty det är just det, som gjort, att hela saken upptagits i propositionen.

Det förhåller sig med de medicinska studierna som med en hel del andra studier, att de tillhöra en studiegrupp, där själva studierna i mycket väsentlig grad sammanhånga med, äro betingade av och i stor utsträckning knutna till praktiska övningar av olika slag. Det är från början laborationer, dissectioner o. d. vid genomgåendet av så gott som vartenda ämne. När man sedan kommer till det högre utbildningsstadiet, återkomma där en hel del praktiska övningar och dessutom tillkommer den kliniska tjänstgöringen på sjukhusen. För studiernas riktiga bedrivande behövas därför överallt institutioner, laboratorier, kliniker och sjukhus o. s. v. och man behöver vid dessa hela det undervisnings- och laborationsmaterial, som naturligtvis i dylika fall är nödvändigt och som på många punkter är synnerligen omfattande. Allt detta är emellertid något, som det ej finns möjlighet att tillhandahålla i obegränsad utsträckning. Man blir därför beroende av institutionernas, klinikernas och sjukhusens antal och av tillgången på material. Det är det, som är avgörande, när det gäller att bedöma, hur stort antal studerande som kan mottagas och utbildas under loppet av utbildningsbanan. Frågan, hur många nylegitimerade läkare man årligen kan tillskapa, beror således på vilken kapacitet staten vill ge åt alla dessa institutioner, d. v. s. hur många, som kunna passera igenom dem årligen, och — för att lägga fingret på den ömmaste punkten — hur många som kunna passera dessa institutioner i det stadium, där passagen är allra trängst. Och detta har varit en mycket besvärlig fråga under den sista tiden på grund av det stora tilloppet.

Ang. en förberedande examen för medicine studerande.
(Forts)

Det beslut, som fattades i följ, och de åtgärder, som Kungl. Maj:t sedan

*Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.
(Forts.)*

dess vidtagit, ha gått ut på att höja det antal, som kunde passera denna trängsta passage, från 120 till 150. Det är därför man numera kan beräkna ett antal av 150 nylegitimerade läkare om året. Vill riksdagen ha flera, blir konsekvensen, att riksdagen får se till, att man bygger nya institutioner och nya laboratorier samt anordnar nya sjukhusplatser till kliniskt ändamål och naturligtvis även sörjer för ökad materialutrustning och för de ökade lärarkrafter, som på området finnas behövlige.

För att något beröra vad en sådan siffra av 150 nylegitimerade läkare om året betyder vill jag nämna, att vid en rätt nyligen verkställd utredning beräknade man, att ett antal av 100 skulle vara en lämplig, normal tillväxt. De, som avgå med döden, beräknas till 30 å 40 om året. Kammaren finner sålunda, att det är en ganska stor tillökning, som man på detta vis kan vänta.

Jag nämnde nyss, att själva tilloppet till studiebanan under de senare årens tillströmning uppgått till cirka 250 personer, medan man däremot vid studiernas slut ej kan utbilda mer än 150 av de studerande. Det betyder då, att man under loppet av studietiden har att räkna med en betydlig begränsning. Denna tager sig uttryck på två sätt. Dels är det en hel del, som släppa banan; de finna, att de ej äro lämpliga; de finna kanske, att de över huvud icke lämpa sig för studier, de ge sig kanske in på andra banor o. s. v., och det blir sålunda på detta sätt en ganska stor avgångsprocent. Dels är det också en ganska avsevärd del, som tvingas, när de komma in på de högre stadierna, att ligga och vänta. Det finns icke plats för dem vid de olika kurserna och klinikerna. och därför kunna de få ligga och vänta, en viss tid en gång, kanske längre en annan gång, så att det hela kan draga ut på tiden ganska länge. På det sättet få de, naturligtvis i onödan, men dock faktiskt, studietiden ytterligare förlängd. Detta är en synnerligen betänklig sak för hela utbildningen. Det har beräknats kunna betyda i många fall en förlängning av den ordinarie studietiden med två å tre år. Detta gäller så gott som alla, ty var och en kan drabbas av detta, och det betyder alltså en förlängning och fördyring av den i alla fall exceptionellt långa studietiden. Det är här huvudskälet ligger för den anordning, som Kungl. Maj:t velat förorda och som utskottet nu ställt sig något reserverat mot, nämligen att man skulle möjliggöra en begränsning av tilloppet redan vid början av studiebanan och icke först vid ett senare stadium.

Så går man i själva verket tillväga på många andra håll, där utbildningen på liknande sätt sker under praktiska övningar och laborationer. Så går man, som bekant, tillväga vid tekniska högskolan. Där mottages från början bara ett visst antal. Så går man tillväga vid Chalmerska institutet, vid veterinärintitutet, så sker vid gymnastiska centralinstitutet, tandläkareinstitutet, farmaceutiska institutet, så sker vid skogshögskolan, vid Ultuna och Alnarp o. s. v. Överhuvud taget är detta en regel, som tillämpas över så gott som hela linjen vid de institutioner, där utbildningen kräver speciella laborationer och övningar och sådant, kurser, där det skall utföras rent praktiskt arbete med användande av visst material o. s. v., och där man således på de sista stadierna icke kan släppa fram mer än ett visst givet antal. Här vore det nu meningen, att man skulle göra det möjligt att vid de medicinska studierna redan i början något begränsa tilloppet, ehuru man här ämnade försöka gå en annan väg. Vid nyssnämnda läroanstalter går man i regel så tillväga, att man verkställer en gallring, huvudsakligen med ledning av studentbetygen och med ledning av vissa praktiska prov, som de inträdessökande kunna ha varit ute på. De kunna exempelvis ha tjänstgjort i praktik på ett eller annat sätt, de kunna ha arbetat i verkstäder o. s. v. Men att gå en sådan väg vore icke lämpligt, när det gäller medicinska studier, ty några föregående praktiska prov finnas ju icke att gå efter, och att enbart gå efter studentbetygen är icke passande, ty dessa utvisa ej, om vederbörande är lämplig att bli läkare eller

ej. Därför har man tänkt sig, att man skulle lägga provet så, att sedan de studerande genomgått ett par av kurserna i början av studiebanan, skulle man ha en förberedande prövning, och den skulle ske efter sådana kurser, där man finge tillfälle att i någon mån konstatera, dels naturligtvis om vederbörande vore kvalificerade för studier överhuvud taget och dels om de hade den alldeles särskilda begåvning, som är nödvändig, om en person skall kunna utbildas till en god läkare. Det är klart, att det skall finnas en viss naturvetenskaplig observationsförmåga, en förmåga av praktiskt handlag för vissa övningar och en hel del sådana saker. Man ville därför lägga in provet på sådant stadium, sedan de studerande genomgått vissa kurser, att man kunde i någon mån utröna detta, men å andra sidan skulle provet ske, innan de fördes in på sådana delar av kurserna, som exempelvis anatomiundervisningen, vilken är så beskaffad, att det råder ytterligt stor materialbrist, och vid vilken det därför är synnerligen bekymmersamt, om det kommer med sådana, som bara trängas och ta upp plats för de bättre kvalificerade, och som sålunda tynga undervisningen och hindra och försena de andra.

Nu har utskottet yttrat vissa betänkligheter mot saken med hänsyn till dels studietidens längd och dels tilloppet till läkarbanan, och jag kan ju förstå, att utskottet är angeläget om, att man icke skall lägga hinder i vägen i dessa avseenden. Men jag tror, att utskottets farhågor på denna punkt äro fullkomligt ogrundade. Vad studietiden angår, skulle den enligt min övertygelse i stället för att bli ökad kunna bli väsentligt förkortad, nämligen för alla dem, som nu på sätt jag skildrat, få vänta på plats vid kurserna, därför att de skola trängas med en hel del andra, som i alla fall till sist visa sig icke passa för denna bana, men som först så småningom komma bort därifrån. Utbildningstiden skulle antagligen också bli avkortad, därför att urvalet från början bleve bättre än nu, vilket givetvis skulle underlätta både undervisningen och utbildningen. För närvarande klagas det från de medicinska myndigheternas sida över att det på den medicinska banan är ganska illa ställt i detta hänseende. På alla de andra banor, som jag nämnde, har man redan vid inträdet verkställt denna gallring, så att man bara tar in de bästa, men på den medicinska banan samlar sig just i följd därav en mängd sådana, som kanske alls icke äro kvalificerade, och detta tynger och försvårar hela utbildningen.

Vad åter tilloppet till läkarbanan beträffar, som utskottet också här talat om, och varmed utskottet här väl måste ayse antalet nylegitimerade läkare, är ju det beroende på vad som kan göras i, om jag får använda uttrycket, slutspurten. Det är beroende av dessa 150, som man under de sista åren kan släppa fram. Det är därav kvantiteten regleras, men den skulle icke alls förändras genom en anslutning till denna tanke om en kvalifikationsprövning redan i början. Kvaliteten skulle dock säkerligen bli bättre.

Därtill kommer det ännu en synpunkt, som jag tror på detta område skulle ha en stor betydelse i vissa hänseenden och även med hänsyn till läkarvården ute i landet. Om man kan förkorta studietiden genom att på detta sätt bereda bättre utrymmen, så komma de färdigutbildade läkarna ut till sin praktik betydligt mindre skuldsatta än nu. De där extra vänteåren, som uppstå för en hel del medicine studerande, öka deras skuldsättning i hög grad, och en förkortning av utbildningstiden skulle faktiskt kunna leda i riktning mot billigare läkarvård, ty det, som i många fall fördyrar läkarvården är att läkarna släpa med sig stora studieskulder.

Jag beklagar ur dessa synpunkter, att utskottet icke velat ge Kungl. Maj:t befogenhet att söka få till stånd en sådan förberedande prövning i enlighet med de riktlinjer, som Kungl. Maj:t här föreslagit, vilken, som jag nämnde, med största enhällighet begärts både av de medicinska myndigheterna och av de medicine studerande och för vilken säkerligen mycket goda skäl tala.

Ang. en förberedande examen för medicin studerand.
(Forts.)

Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.
(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det var egentligen i början av sitt anförande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet var inne på sakens kärnfråga, vilken lyder: ha vi tillräckligt antal läkare eller ha vi det inte? Det är alldeles tydligt, nämligen, att om en sådan examen rigorosum införes vid början av den medicinska studietiden, så kommer befintligheten av denna examen att avskära en hel del, som annars hade tänkt ge sig in på läkarbanan, från att försöka sig på denna bana. Detta torde vara alldeles ovedersägligt. Det är således just på grund av avskräckningsmomentet, som detta blir huvudfrågan: ha vi tillräckligt antal läkare i Sverige, eller ha vi det inte? Ha vi inte tillräckligt många läkare i Sverige, så bör, såvitt jag kan se, icke något som helst hinder läggas i vägen för en så stark tillströmning som möjligt till denna bana. Att talet om en hotande överproduktion av läkare åtminstone för närvarande är fullkomligt felaktigt, det visa de statistiska undersökningar, som äro gjorda i samband med det arbete, som utförts av en kommitté, tillsatt av svenska läkarsällskapet, svenska läkarförbundet och medicinska föreningen. Det har visat sig, att antalet legitimerade läkare under åren 1900—1922 ökades med 476, och samtidigt ökades antalet tjänstebefattningar endast inom provinsial-, hospitals-, lasarets- och sanatorieläkarkåren med 465, d. v. s. under denna tid blev det ungefär lika många nya tjänster för läkare som ökningen inom läkar-kåren. Enligt de uppgifter, som jag hämtat från denna statistik, skulle antalet läkare 1922 uppgå till 1,795, av vilka dock ett par hundra ha uppnått 60-års-aldern och sålunda kunna antagas stå vid slutet av sin praktik. Tar man hänsyn till de tjänstebefattningar, som finnas vid statens, landstingens och kommunernas sjukvårdsanstalter, torde de uppgå till ungefär 1,500. Det blir just inte så många läkare över, som ej vid sidan av sin enskilda praktik kunna ha någon sådan tjänsteställning, och ändå äro här inte medräknade bruksläkare och andra läkare i privata företags tjänst.

Då saken ligger på det sättet, kan man verkligen ställa sig betänksam, även om agitationen i syfte att förhindra en stark tillströmning till läkarbanan skulle utgå från läkarkretsarna själva. Då således detta för mig varit den avgörande synpunkten, är det helt naturligt, att jag icke kunnat gå med på denna examen rigorosum, varigenom man beräknat, att tillloppet av aspiranter på läkarbanan skulle bli mindre.

Nu sade herr statsrådet visserligen, att vi i alla fall icke skulle kunna släppa ut ett större antal läkare — vare sig tillströmningen blir större eller mindre — än vad institutionernas kapacitet medger, och följaktligen skulle man, alldeles bortsett från det, som för mig är huvudsynpunkten, åtminstone kunna räkna med utbildningstidens förkortande genom att i någon mån avstänga tillströmningen. Jag tror allt, att det är skäl att riksdagen får titta ordentligt på siffrorna i det fallet, innan riksdagen går att fatta något beslut i saken. Inte för att jag i något hänseende tvivlar på att siffrorna äro riktiga. De äro naturligtvis riktiga, de siffror, som herr statsrådet meddelat, men även riktiga siffror kunna sättas i så mycket olika sammanhang, och det är detta sammanhang, som är det avgörande, när man skall bedöma siffrorna. Herr statsrådet sade, att man kunde beräkna ett par, tre års förlängning av studietiden på grund av att institutionerna inte stode öppna, när vederbörande bleve färdiga att komma in på dem. Men såvitt jag blivit riktigt underrättad under diskussionen i avdelningen, har det i allmänhet varit fråga om ett uppskov med inträdet på institutionerna på ett par eller i undantagsfall högst fyra, fem månader. Det är ju möjligt, att denna avstängning eller detta fördröjande på ett par månader i början av studietiden i vissa fall kan medföra konsekvenser, som göra, att studietiden för vederbörande blir ett par år längre, men jag föreställer mig dock, att detta måste vara rena undantagsfall. Det skälet vågar jag således inte för närvarande bygga någonting på.

Vad sedan beträffar den andra, mycket viktiga synpunkten, att man i början av studierna skulle kunna rensa bort en del för dessa studier mindre bekväma element, tror jag, att riksdagen i det fallet bör gå fram med stor försiktighet. Det är visserligen sant, att man har en kvalificerad examen, förutom studentexamen, för inträde på åtskilliga levnadshandlingar, t. ex. när det gäller inträde vid tekniska högskolan o. s. v., där det endast produceras ett begränsat antal yrkesmän på vederbörande område. Nu vill jag dock säga, att det åtminstone på vissa av dessa andra områden råder notoriskt överflöd på dylika yrkesmän. Där emot har det ju ännu inte fallit någon in, att t. ex. vid universiteten, när det gäller utbildande av lärare i fysik och kemi, försöka anställa någon sorts förberedande examen rigorosum. Det behövs inte heller just nu, men det var en tid för ett årtionde sedan, då det mycket väl kunde ha behövts med hänsyn till överproduktionen av lärare i dessa ämnen. Det föll emellertid inte någon människa in, att man från statens sida skulle hjälpa de där mindre bekväma begåvningarna, som givit sig in på den banan, genom att föranstalta någon utgallring vid studietidens början.

Den förberedande examen, som herr statsrådet här talar om, lär taga någon termin i anspråk. Jag är ju inte alls sakkunnig på detta område, men det förefaller mig egendomligt, om man verkligen efter en termins studier skulle kunna vara färdig med sitt omdöme angående en persons olämplighet för medicinska studier — på grund av att han blivit kuggad i ett eller två ämnen. Det är visserligen sant, att han inte avvisas utan vidare på grund av denna examen. Han får försöka en gång till, och det hela kan väl taga ett år, men i alla fall anser jag, att den sortens medel för avstängande av mindre bekväma studerande har sina stora vådor. Sådana där utgallringshistorier tror jag riksdagen bör titta på litet närmare, innan den samtycker till dem.

Det kan emellertid hända — det vill jag inte förneka — att tilloppet till läkarbanan kan hålla i sig en så lång tid, att det blir nödvändigt att vidtaga åtgärder, och då anser jag det är mycket bra, att man förberett sig och tänkt ut några vägar, som man då kan komma att gå. Jag vill således icke säga, att jag rent principiellt under alla förhållanden kommer att i framtiden motsätta mig den väg, som herr statsrådet här varit inne på, men jag anser, att jag under nuvarande förhållanden, med hänsyn till den brist på läkare, som f. n. råder här i landet — läkarna själva må säga vad de vilja om den saken, jag tar hänsyn till vad *folket* känner i detta hänseende — inte kan vara med om vidtagande av en åtgärd, som skulle verka avskräckande för dem, som ämna sig in på läkarbanan.

Jag tror inte, att folket ute i våra bygder anser, att de ha tillgång till läkare i den utsträckning de behöva, och framför allt inte läkare till de priser, som de kunna betala för läkarhjälp. Jag tror således, att det från folkhälsans synpunkt är synnerligen nyttigt, att inte gå för hastigt tillväga i den riktning, som här föreslås. Vidare tror jag, att i kampen mot kvaacksalveriet är ett av de bästa medlen just tillräcklig tillgång till goda och billiga läkarkrafter.

Vad det beträffar, att en del av dem, som gå läkarbanan, inte äro kvalificerade för denna, så utrensas de. Ungefär 25 % falla före medicine kandidatexamen. Man kan ju säga, att det är synd att en hel del studerande gå och förstöra en del år av sitt liv här. Ja, det må vara hänt, att det är synd om dem, men då utbildningen är sådan, att det inte fallit någon in att påstå, att de svenska läkarnas kompetens är på något sätt mindervärdig, kan jag inte från svensk samhällssynpunkt tillmäta den omständigheten heller någon avgörande betydelse, att så många få avbryta sina studier före examen. Ur samhällsnyttans synpunkt anser jag det således mycket olämpligt, att redan nu gå fram på de vägar, som herr statsrådet gjort sig till talesman för.

Ang. en förberedande examen för medicine studerande.
(Forts.)

Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.
(Forts.)

Herr Swartz: Jag har i egenskap av universitetskansler haft att yttra mig om den sak, som förekommer i Kungl. Maj:ts proposition, och jag har därvidlag funnit mig fullkomligt övertygad om nödvändigheten att gå fram på de linjer, som där äro föreslagna, på framställning av alla de medicinska auktoriteter, som finnas här i vårt land. Fakulteterna i Uppsala och Lund ävensom Karolinska institutet ha varit fullständigt ense om nödvändigheten att vidtaga sådana anordningar, som här äro föreslagna. Jag vet icke, huruvida det finnes att tillgå auktoriteter på detta område, vilka andra avdelningen av statsutskottet har att stödja sig på, av större kraft och betydelse än dessa medicinska auktoriteter vid universitetet och högskolan. Jag har åtminstone icke haft det, utan jag har funnit mig nödsakad att därvidlag helt och hållet stödja mig på dessas uppfattning.

Nu är ju saken den, såsom här har framlagts, att tillströmningen av medicine studerande är mycket stor, och den har under de senare åren blivit allt större. Det är i och för sig ej alls något ont däri, för såvitt de verkligen allesamman sedermera komma att vara fäderneslandet och folkhälsan till god hjälp. Men nu är det i alla fall på det sättet — och det erkändes ju även av den siste ärade talaren — att under utbildningstiden avgå cirka 25 % av dessa och bli aldrig fullfärdiga läkare. Det har naturligtvis icke varit till fördel vare sig ur folkhälsans, nationalekonomiens eller någon annan synpunkt, att de under tiden tagit upp plats för sådana, som eljest fortare hade kommit fram och blivit utbildade till goda läkare.

Ja, vill man bereda tillfälle för alla, som ge sig in på banan, att kunna utan uppehåll fortsätta för att så snart som möjligt bli färdiga, så måste man anslå arvoden till flera lärarplatser och bygga upp flera institutioner, på det att de må kunna rymma dem, som önska få sin utbildning där. Nu ha statsmyndigheterna gjort vad de kunnat i detta avseende, i det att nu en omläggning från och med i år är verkställd, så att de propedeutiska kurser, som måste påbörjas omedelbart efter medicine kandidatexamens avläggande kunna på en gång årligen mottaga 159 studerande, under det att förut endast 135 kunnat få tillträde, således 24 stycken fler än förut. Det oaktat stod det över vid de kurser, som började i år lika många som vid dem, som började i december i fjol. Det var 57, som kunde tagas in vid de kurser, som började den 1 mars i år, och 13 stycken blevo utanför. Vid den kurs, som började den 10 september i fjol — tillströmningen är då alltid störst eftersom det gäller både dem, som tagit examen i maj och dem, som tagit den i september — var det 31 stycken, som icke kommo med, och det var icke mindre än 13, som stodo kvar ännu i december. Den 1 mars i fjol var det i Lund icke någon sökande som ej fick plats oaktat det då i det stora hela var ett mindre antal, som kunde släppas in.

Härav framgår tämligen tydligt, att ökningen pågår alltjämt och att antalet platser blir allt mer och mer otillräckligt. Då detta ägt rum åtminstone ända sedan 1920 — man har erfarenhet därom ända från 1920 och kanske förut, fastän jag icke nu här har någon uppgift om längre tillbaka liggande förhållanden — förstår jag icke riktigt utskottets uttalande, att det nu skulle vara för tidigt att döma i denna sak. När alla de, som varit i tillfälle att följa det och se det, säga, att det är för litet och att de icke kunna reda sig med det, så säger utskottet, att vi böra vänta ännu något litet och se till, om det icke går. Det är att tillmäta lärarna en ofantligt stor förmåga i den vägen, och jag är den siste att vilja förneka deras förmåga, men jag trodde icke, att utskottet ville driva sin tro på lärarnas förmåga så långt, att det ville förneka faktiska förhållanden.

Nu har icke utskottet avstyrkt den av Kungl. Maj:t ifrågasatta anordningen utan, så att säga, ställt saken på framtiden. Såvitt jag förstår, har detta egentligen sin grund uti, att avdelningen — jag ber om ursäkt för uttrycket — icke

lyckats penetrera hela saken och få den rätta synen på densamma. Det är naturligtvis omöjligt att nu kunna bibringa den en sådan syn, men jag hoppas, att avdelningen i framtiden mera grundligt skall studera denna sak och vända sig till personer, som ha förmåga att giva densamma en rätt vägledning i detta problem. Jag är övertygad om, jag har den ungdomliga förhoppningen, att i så fall avdelningen nästa år skall komma till ett annat resultat än det, vartill den nu kommit.

*Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Utan tvivel kan det ur rent principiell synpunkt finnas olika uppfattningar om lämpligheten av en sådan prövning vid början av de medicinska studierna, som här är ifrågasatt. Man måste lämna utrymme för den uppfattningen att misstag kunna ske genom denna examen rigorosum. Ty det är icke sagt, att det genom en examen efter en termin med prövning i kemi och jämförande anatomi skall kunna ådagaläggas, huruvida personen i fråga har anlag, som kunna göra honom till en god läkare med praktisk läkarblick och huruvida han har den fasta hand, som kan göra honom till en god och framstående kirurg.

Emellertid ha ju nu de medicinska myndigheterna ansett denna examen rigorosum önskvärd, och det är givet, att en var i likhet med herr Swartz nödgas fästa det största avseende vid, vad dessa myndigheter uttalat. Därför har icke heller utskottet vågat intaga någon principiell ståndpunkt i frågan, och ej heller har utskottet av principiella skäl trott sig kunna avvisa, vad Kungl. Maj:t i förevarande avseende föreslagit. Det har varit, kan man säga, praktiska skäl, som givit utslaget. Det är ju icke länge sedan vi här i riksdagen, såsom herrarna nog erinra sig, hade att överlägga om, vad som borde göras för att kunna avhjälpa den rådande läkarbristen. Det fanns särskilt i Norrland en mängd ordinarie provinsialläkardistrikt, som voro obesatta, och jag minnes, att jag själv väckte en motion om, att det skulle lämnas ett anslag av 50,000 kronor om året till förbättring av lönevillkoren för dem, som vore villiga att mottaga läkaranställning i de norrländska obygderna. Detta var, som sagt, endast för några år sedan.

Nu har tillgången på läkare visserligen blivit större och tillströmningen till de medicinska fakulteterna har ökats. Men ingen kan med visshet säga, huruvida detta endast är en övergående företeelse eller huruvida det kommer att bli permanent. För att kunna få någorlunda säker uppfattning om detta har utskottet ansett, att det behöves ännu någon tid. Skulle det visa sig, att detta tilllopp blir konstant och att läkarbanan således kommer att tillföras krafter i tillräcklig mängd, så säger utskottet, att riksdagen icke bör motsätta sig en sådan examen rigorosum, utan då bör den frågan upptagas till förnyad prövning. Jag tror, att denna ståndpunkt ändå kan försvaras.

Jag vill icke på något sätt uttala någon förvåning över, att detta förslag framkommit. Ty det följer många olägenheter med det nuvarande tillståndet och särskilt den olägenheten, att de medicinska institutionerna äro för trånga för att kunna mottaga alla studerande, vilket medför, att många få vänta månadstals, innan de kunna vinna inträde å den eller den institutionen. Skulle nu detta bli permanent, så är det givet, att åtgärder måste vidtagas för att få dessa olägenheter avlägsnade. Huruvida då riksdagen vill gå på den bogen att utvidga institutionerna eller inskränka antalet studerande blir en sak, som riksdagen väl i sinom tid får pröva.

Herr Swartz ställde statsutskottets andra avdelning på framtiden, så vitt jag förstod honom rätt. Det är gott att få en villkorlig dom, och jag hoppas, att avdelningen skall bättra sig så, att den, när frågan kommer tillbaka nästa

*Ang. en
förberedande
examen för
medicine
studerande.*

(Forts.)

gång, skall kunna behandla den på ett annat sätt, om förhållandena därtill giva anledning.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Clason**: Jag anser mig skyldig att göra några erinringar med anledning av de uttalanden, som gjorts till försvar för utskottets hemställan.

Herr Oscar Olsson började med att säga, att frågan egentligen var den, om det fanns ett tillräckligt antal läkare här i landet eller ej. Men den saken beror, som jag förut anfört, icke på, huru man lägger undervisningen i början, utan den beror på, huru man lägger undervisningen mot slutet och huru många legitimerade läkare man då kan få fram. I det avseendet ha vi gjort vad vi kunnat, då vi ökat antalet från cirka 120 till 150 på grund av den utredning, som verkställdes i höstas och med stöd av det anslag, som riksdagen beviljade i fjol.

Då kan man ju fråga sig: är detta antal, 150, för litet? Skulle det vara för litet för landets normala läkarbehov, blir resultatet det, att man måste skrida till en utvidgning av institutionerna.

Nu vill jag icke alls för närvarande giva mig in på frågan, huruvida detta antal är för litet eller ej, men jag har anfört vissa siffror, som visa, att man för ett par år sedan ansåg, att en normal utbildning av 100 läkare skulle täcka läkarbehovet, och därför bör det ju räcka till mycket bättre nu, då antalet kan uppgå till 150.

Herr Olsson svarade beträffande läkarantalet med att anföra en statistik, men om jag icke hörde orätt, tog han alltsammans i en klump från år 1900 till år 1922. Men det har i detta fall ingen beviskraft, enär under så gott som hela detta skede från år 1900 till år 1918 antalet årligen nya legitimerade läkare endast var 50, under att det för närvarande springer upp till det tredubbla. Om man vill bevisa någonting i detta fall, bör man naturligtvis icke använda siffror, som ligga så långt tillbaka i tiden, då tilloppet var ytterst litet, utan man bör taga hänsyn till den ytterst starka stegring, som skett under de senaste åren.

Herr Olsson talade om, att de siffror jag anfört rörande den tid, som medicine studerande få gå och vänta, innan de kunna vinna inträde å institutionerna, icke tycktes honom riktigt stämma med de uppgifter han fått, att de endast få gå och vänta ett par månader för en viss kurs. Det finnes ingen motsägelse mellan dessa uppgifter. Man kan få ligga och vänta på en kurs 2 månader och sedan på nästa kurs ytterligare 2 månader o. s. v. Det är detta, 1, 2 eller 3 månaders uppskov, som kommer igen oupphörligt, som gör, att studietiden förlänges med åratals och fördyras på sätt jag sagt.

Det har också talats om, att den förberedande prövningen icke skulle kunna göra så synnerligen mycket. Jag har angivit vad som skulle vara ändamålet med densamma, nämligen att få bort de element, om vilka man kunde vara tämligen förvissad, att de sedermera skulle ligga och tynga på undervisningen och trängas med bättre kvalificerade och förhindra undervisning och utbildning för dessa senare på de kliniker och institutioner, där man på grund av materialbrist nödvändigt måste begränsa antalet.

Det är visserligen sant, att man på den korta tid det här är fråga om icke kan utröna, om en person passar till kirurg och kan bli en utmärkt kirurg, men det gör sig gällande under den senare undervisningen. Man slipper i alla fall att dragas med ett överskott, som under inga förhållanden kommer fram till examen men som nu släpas med en följd av år, 5, 6 eller 7 år kanske, och som tränges med och försvårar utbildningen för andra.

Vad beträffar, att detta skulle vara ett särskilt läkarintresse, så tror jag icke, att det är rätt att säga det. Förslaget har, som nämnts, kommit fram från

dem, som ha till uppgift att utbilda läkare och som ha ansvaret för denna utbildning, och jag har aldrig hört, att de medicinska institutionerna i vårt land skulle taga den uppgiften på sådant sätt, att de icke skulle göra allt för att utbilda så många läkare som landet behöver och utbilda de bästa möjliga läkare.

Ang. en förberedande examen för medicine studerande.
(Forts.)

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord i denna debatt.

Här har redan förut talats om behovet av läkare i landet, och jag skall därför icke dröja därvid. Jag vill blott ytterligare framhålla, att det f. n. råder brist på läkare, såväl i norra som i södra Sverige, och jag måste säga, att jag på den punkten icke känner mig fullt övertygad av herr statsrådets förklaring, att den tilltänkta gallringen icke skulle komma att få något inflytande på antalet utexaminerade läkare. Man har mycket svårt att på förhand kunna bedöma, huru en sådan examen rigorosum skulle komma att verka.

Vad själva tillströmningen till läkarbanan beträffar, tror jag, att man kan säga, att den går i en vågrörelse. Under vissa perioder är tillströmningen starkare och under andra avtager densamma, och detta står i samband med efterfrågan på läkare. Jag minnes mycket väl från min universitetstid i slutet av 1890-talet, att man då ansåg, att det fanns för mycket läkare i landet, och då var tillströmningen till de medicinska fakulteterna också ringa. Men sedan dess ha vi haft en mycket kännbar läkarbrist över hela landet, och detta har helt naturligt gjort, att tillströmningen till universiteten av medicine studerande blivit stor. Den följer, kan man säga, rentav en naturlag.

Jag tror, liksom utskottet, att det för tillfället är alldeles omöjligt att avgöra, huru pass beständig denna rikliga tillströmning kan bli. Det är möjligt, att den snart nog kommer att avtaga igen.

Vad nu själva denna examen rigorosum beträffar, så får jag erkänna, att all min erfarenhet från mina universitetsstudier inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen pekar därhän, att jag måste anse, att det är hart när omöjligt att genom denna examen nå de mål man vill komma till. Nu säges det att de medicinska fakulteterna stå eniga i detta fall. Detta må vara riktigt, men jag vill påpeka, att en liknande tanke hittills mig veterligt ännu icke uppstått inom någon av de andra fakulteterna, där tidigare åtminstone i vissa fall en dylik åtgärd kunde ha varit av behovet påkallad. Jag har svårt att tänka mig, att ett förhör i allmän kemi skulle kunna giva ett tillförlitligt utslag, om kandidaten i fråga vore lämplig till läkare. Det är för mig fullständigt ofattbart. Och när herr statsrådet talade om sådana enkla saker som manuella anlag exempelvis för laborationer, så vill jag erinra om, att det är en rätt vanlig företeelse, att eminenta begåvningar äro svaga, då det gäller att sköta laborationer.

Jag för min del kan icke våga mig på att tillstyrka en åtgärd, sådan som den här tilltänkta. Ja, jag vill gå så långt, att jag säger, att om det icke kan förebibras annan utredning än den, som nu ligger på kammarens bord, anser jag mig av principiella skäl böra taga bestämt avstånd från denna tanke. Den strider för övrigt mot universitetens hela ställning. Där, menar man, böra studierna få bedrivas fritt utan några särskilda skrankor.

Då skulle jag vilja säga, att det vore lyckligare att återinföra den gamla medikofilen, men det är den stora skillnaden, att denna examen avsåg att examinera personer, som skulle ha inhämtat ett visst kunskapsmått, som ansågs nödvändigt för framtida medicinska studier, medan den examen, som här är tilltänkt, närmast skulle avse — det kanske är för starkt uttryckt — att underkänna vederbörande examinander för att få några utgallrade och utestängda från banan.

Det har nu sagts, att 25 % av medicinarna för närvarande utgallras under ti-

Ang. en förberedande examen för medicinska studerande.

(Forts.)

dens lopp, och det är väl riktigt. Men vem kan garantera, att det blir samma 25 %, som komma att utgallras vid en examen rigorosum? Och för övrigt, det är icke säkert, att den nuvarande gallringen går ut över dem, som äro minst lämpade för studiebanan utan över dem som av andra, främmande omständigheter icke kunna fortsätta sina studier.

Jag har i korthet velat deklarerera min ståndpunkt i denna fråga, emedan jag anser, att det skulle vara ytterst farligt att här slå in på den föreslagna vägen. Och då jag har den uppfattningen, att den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen kan medföra vådor, så skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av brist å tekniska högskolans anslag till bränsle, lyshållning m. m. för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för läroverksadjunkten J. A. Kjellander att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 73, i anledning av väckt motion om rätt för lektorn Per Sigurd Bäcklund att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 74, i anledning av väckt motion om anvisande ytterligare av visst belopp för uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter;

nr 76, i anledning av väckt motion angående omorganisation av Skytteanska lappfolkskolan i Tärna;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättande av viss ämnesläroarbefattning vid institutet för blinda å Tomtebodas;

nr 78, i anledning av väckt motion om statsbidrag till avlöning åt vissa lärare och lärarinnor vid skyddshem;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda kurser vid lärlingsskola med syfte att förbereda till inträde i teknisk fackskola;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnader för inköp av segelfartyget G. D. Kennedy m. m.;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till förbättringar å vissa skjutbanor; samt

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av medel för inköp av ett intill Södermanlands regementes övningsfält gränsande område invid Strängnäs.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om inskränkning i valstatistiken.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet under budgetåret 1924—1925 m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1924 dagteeknad proposition, nr 169, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

*Om
inskränkning
i val-
statistiken.
(Forts.)*

dels i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptaga ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån med oförändrat belopp, 269,400 kronor,

dels ock för budgetåret 1924—1925 såsom extra reservationsanslag anvisa ej mindre till upprätthållande av statistiska centralbyråns verksamhet 16,000 kronor, än även till arvoden åt personal vid 1920 års folkräkning 87,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona m. fl. väckt motion, nr 430, vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 169, måtte besluta att

dels i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptaga ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån med oförändrat belopp 269,400 kronor;

dels ock för budgetåret 1924—1925 såsom extra reservationsanslag anvisa ej mindre till upprätthållande av statistiska centralbyråns verksamhet 38,000 kronor, än även till arvoden åt personal vid 1920 års folkräkning 87,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till berörda motion, II: 430,

I) i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptaga ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån med oförändrat belopp, 269,400 kronor; samt

II) för budgetåret 1924—1925 såsom extra reservationsanslag anvisa

a) till upprätthållande av statistiska centralbyråns verksamhet 38,000 kronor; och

b) till arvoden åt personal vid 1920 års folkräkning 87,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *E. A. Hallin*, *J. Jeansson*, *I. Bergman* i Tännäs och *O. Olsson* i Kullenbergstorp, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å berörda motion II: 430, i vad densamma skilde sig från propositionen,

I) i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptaga ordinarie förslagsanslaget till statistiska centralbyrån med oförändrat belopp, 269,400 kronor, samt

II) för budgetåret 1924—1925 såsom extra reservationsanslag anvisa

a) till upprätthållande av statistiska centralbyråns verksamhet 16,000 kronor, och

b) till arvoden åt personal vid 1920 års folkräkning 87,000 kronor.

Herr **Hallin**: Herr greve och talman! Jag har, såsom synes av detta utlåtande, icke kunnat biträda statsutskottets hemställan, utan har jag jämte 3 andra av utskottets ledamöter reserverat mig mot en viss del av densamma nämligen vad angår valstatistiken.

Jag hyser en stor respekt för statistik, det vill jag förutskicka, men jag anser det i alla fall vara angeläget att man ser till, att icke dessa träd växa upp i himmelen, och jag ber min ärade bänkkamrat, chefen för statistiska centralbyrån om ursäkt för detta uttalande. Emellertid kan man med tillfredsställelse ur denna proposition notera, att statens besparingskommitté likvisst funnit anledning att något litet titta på dessa saker och att den kommit till det resultat, att en viss

Om
inskränkning
i val-
statistiken.
(Forts.)

begränsning snarast bör ske med avseende å den så kallade rättsstatistiken. Frågan härom har emellertid ännu ej hunnit hänskjutas till riksdagens prövning.

Tillsvidare har emellertid Kungl. Maj:t med avseende å valstatistiken, som det här är fråga om, föreslagit en viss begränsning av det material, som skall skickas in till statistiska centralbyrån för att därstädes bearbetas, och den begränsningen skulle bestå i att, i stället för att, såsom nu är fallet, röstlängderna insändas till centralbyrån för att där bearbetas i syfte att få utrönt de i längderna upptagna personernas fördelning på olika yrken, statistiken hädanefter skulle grundas på av länsstyrelserna insända uppgifter och på *valprotokollen*. Härigenom skulle arbetet i statistiska centralbyrån med denna valstatistik bli av ganska enkel natur, och det lilla ökade arbete, som denna anordning skulle medföra, hos länsstyrelserna, har, såvitt jag kunnat informera mig, ansetts vara av rätt så ringa omfattning samt ej behöva draga några vidare kostnader med sig. En besparing skulle åstadkommas å 22,000 kronor genom Kungl. Maj:ts förslag, och denna besparing är ju, även om den icke kan sägas vara överväldigande stor, i alla fall så avsevärd, att den fullt ut är motiverad.

Till denna besparingssynpunkt skulle jag vilja lägga ytterligare ett skäl, som bestämt mig att icke gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och att sålunda icke gå in för den ökning, som motionärerna i frågan yrkat på.

Motionärerna, vilkas förslag utskottet helt biträtt, ha i sin motivering anfört ett skäl — politiskt kalla de det — som de visserligen funnit mindre lämpligt att andraga, men de ha i alla fall icke dragit sig för att göra det. Jag förmodar, att det varit under inflytande av en tillfällig temperaturstegring inför de stundande valen. Jag ber att för kammaren få uppläsa, vad motionärerna därvidlag till stöd för sin motion anfört. Det står på sidan 3 i utlåtandet följande:

»Det är må hända mindre lämpligt att till de skäl, som redan anförts mot ett godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, anföra ett politiskt sådant, men vi tillåta oss likväl detta. Den del av valstatistiken, som genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag åtminstone för tillfället skulle utmönstras, är uppgifterna om yrkesfördelningen bland de i andra-kammarvalet deltagande av de röstberättigade. Såvitt vi förstå, äro dessa statistiska uppgifter av den natur, att de alldeles förlora sitt värde, därest de icke bliva tillgängliga efter varje val. Denna del av valstatistiken belyser nämligen vad vi skulle vilja kalla den politiska rörligheten från val till val bland väljarna. Den pekar ut från val till val väljarnas svaga punkter och ger sålunda en god vägledning åt partierna i deras valarbete. Enligt vår mening borde intet parti ha något att invända mot att en sådan vägledning möjliggöres genom ett fortsatt bibehållande av yrkesfördelningen inom valstatistiken.»

För min del kan jag icke vara med om, att riksdagen giver sitt endossement till en dylik motivering för ett anslags utgående.

På grund av vad jag nu anfört och i övrigt på de skäl, som angivas i reservationen, ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen, vilken sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av väckt motion om befrielse för länsassessorn A. Adler m. fl. från viss dem ålagd återbetalningsskyldighet; och

nr 85, i anledning av väckt motion om uppförande å övergångsstat i lönegrad B 16 av vissa befattningshavare i statens tjänst.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten I.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten II.

I en inom andra kammaren av herrar *A. Ljungberg* och *A. Anderson* i Råstock väckt motion (nr 105) hade hemställts, att riksdagen ville besluta om sådan ändring i de särskilda bestämmelser (Kungl. Maj:ts kungörelse den 15 juni 1922, nr 368), som från och med den 1 januari 1923 lände till efterrättelse beträffande tjänstemän vid generaltullstyrelsen och tullstaten, att från och med den 1 juli 1924 måtte, i stället för den nuvarande bestämmelsen i avd. B mom. 3, femte stycket, gälla föreskrifter av följande lydelse:

»tjänsteman vid tullstaten, tillhörande någon av 1—8 lönegraderna enligt avdelning B eller 1—5 lönegraderna enligt avdelning C i 9 § av avlöningsreglementet, må jämväl i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erhålla erforderlig läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, dock att vård å sjukhus, sanatorium eller annan dylik vårdanstalt icke må vid sådant sjukdomsfall bestriidas av tullverkets medel under tid, då tjänstemannen åtnjuter oakortad lön; tjänsteman, som omedelbart före avlöningsreglementets ikraftträdande för tullverket tillhör generaltullstyrelsens ordinarie vaktbetjäning och i sådan egenkap äger åtnjuta läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, må, så länge han kvarstår i ordinarie tjänst inom styrelsens vaktbetjäning, såsom personlig förmån tillgodonjuta enahanda rätt till kostnadsfri läkarvård jämte läkemedel, som, enligt vad nyss nämnts, tillkommer vissa tjänstemän vid tullstaten.»

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av herrar *Ljungberg*s och *Anderson*s i Råstock berörda motion (II:105) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om, att av allmänna civilförvaltningens lönenämnd ifrågasatt allmän utredning av spörsmålet om kostnadsfri läkarvård för personal inom den civila statsförvaltningen snarast möjligt bleve verkställd samt att det förslag till reviderade bestämmelser i ämnet, som av denna utredning kunde föranledas, bleve för riksdagen framlagt.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *O. U. B. Olsson*, *J. G. Waller*, *I. Bergman* i Tännäs, *C. Johansson* i Hälsingborg, *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *O. Nilsson* i Örebro och *A. E. Ljungberg* ansett, att utskottets yttrande beträffande motionen II:105 bort hava den lydelse, reser-

*Om
utsträckt rätt
till fri
läkarvård vid
tullverket.*

Om
utsträckt rätt
till fri
läkarvård vid
tullverket.
(Forts.)

vationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av herrar Ljungbergs och Andersons i Råstock berörda motion (II: 105) besluta, att befattningshavare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning, tillhörande lönegraderna B 1—B 4, vilken enligt nu gällande bestämmelser icke vore berättigad till fri läkarvård jämte läkemedel annat än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, skulle från och med den 1 juli 1924 på tullverkets bekostnad komma i åtnjutande av sådan förmån jämväl i det fall, att behovet av läkarvård icke vore föranlett av skada till följd av olycksfall i tjänsten.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Utskottet har egentligen här haft så att säga på känn, att motionen är av den art, att den kan sägas vara berättigad, ehuru utskottet dragit sig för att tillmötesgå motionärerna och i stället begärt en utredning, som skulle omfatta det i motionen för denna grupp av statstjänare begärda. Jag kan nu icke inse, att det är rättvist, som det nu är, då befattningshavare i alldeles motsvarande ställning som dem, det här är fråga om, ha denna förmån av fri läkarvård. Det har ju inte heller fallit någon människa in att försöka påstå, att dessa befattningshavare inom tullverket, tullvakter, kustbevakningsbiträden o. s. v., icke ha en tjänstgöring, som är så pass utsatt i fråga om hälsovådlighet, att man icke, så snart man tillmötesgår andra grupper med fri läkarvård i motsvarande ställning, då också bör tillmötesgå dessa tjänstemän i kravet på samma förmån.

Det finns, herr talman, såvitt jag kan finna, icke något reellt skäl, icke något sakskäl, som talar mot motionen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Denna fråga är ju en gammal stridsfråga ända från den riksdag, då lönerreglering för tullverket senast beslöts. Det restes ju då krav på att bereda tullverkets personal en ökad, fri läkarvård. Emellertid motsatte sig riksdagen detta på statsutskottets hemställan, och sedan dess har icke något inträffat, som kan sägas göra, att frågan nu ligger i annat läge än den då gjorde. Om någon förändring skulle ha inträtt i situationen, skulle det vara den, att det ekonomiskt sett är gynnsammare för statens befattningshavare i närvarande stund än vid den tidpunkten. Ur denna synpunkt föreligger sålunda icke nu något skäl, varför man skulle göra ett medgivande, vars ekonomiska räckvidd icke är så synnerligen lätt att överblicka. Att det i varje fall i sina konsekvenser kommer att medföra mycket betydande statsutgifter, är jag för min del fullständigt övertygad om. Det går icke an att här draga upp en jämförelse mellan denna del av tullpersonalen och den del av fyrapersonalen, som har en särskild sjukvårdshjälp från statens sida.

För min del hade jag givetvis helst sett, att man här sagt bestämt nej liksom vid riksdagarna förut. Emellertid kom det inom utskottet upp ett förslag, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära att få denna fråga närmare utredd. När nu denna skrivelse i sig innebär krav på jämkning i dessa förmåner för befattningshavare som redan åtnjuta fri sjukvård, vilket enligt min uppfattning är högeligen väl motiverat, lät jag mina betänkligheter falla och gick med på den skrivelse till Kungl. Maj:t, som utskottet nu föreslår. Att riksdagen skulle vara beredd att gå längre, kan jag icke tänka mig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkten II av herr A. C. Lindblads m. fl. vid

utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Möller* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 86 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten II av herr A. C. Lindblads m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 29.

Punkten III.

I en inom första kammaren av herrar *T. Julin* och *E. J:son Thulin* väckt motion (nr 73) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att stadgandet i kungl. kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 368), under B, punkt 3, stycket 3, måtte utsträckas att omfatta en var, som före 1917 års utgång antagits till e. o. kammarskrivare vid lokaltullförvaltningen och som med eller efter ingången av år 1923 vunnit eller vunnit befordran till ordinarie kammarskrivare.

*Ang.
avlöningen för
vissa kammar-
skrivare i tull-
verket.*

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå herrar *Julins* och *Thulins* motion I: 73.

Herr **Julin**: Herr talman! När jag lovar att icke göra något yrkande, hoppas jag att herr talmannen tillåter mig att vid denna punkt yttra mig även beträffande punkt fyra.

Som bekant ha vi i statens verk i regel två kategorier tjänstemän, dels de utlärdade och fast anställda, ordinarie, dels lärlingarna, som äro mindre fast anställda, de extra. Inom tullverket ha vi en längre tid haft en tredje grupp också, tjänstemän på ett slags övergångsstat, vilka rekryterats från olika håll. Det är dels sådana, som ha varit anställda på tullverkets extra stat, en institution, som inrättades, därför att man icke var fullt säker på hur tullverket skulle komma att gestalta sig, sedan vissa tullförhöjningar helt eller delvis kunde komma att upphöra att verka, och därför att man icke heller visste hur det skulle ställa sig, sedan tull- och traktatkommittén hade avslutat sitt arbete. Vidare ha vi haft tjänstemän, som stått på avvaktande stat, det vill säga sådana som haft ordinarie tjänster, vilka icke tillsatts fixt, utan endast upprätthållits på förordnande för den händelse vid den reglering av tullverket, som pågått, skulle komma att visa sig, att tullverkets personal på något sätt skulle nedskäras, exempelvis om man funne en organisationsform som ej skulle kräva så mycket folk som för närvarande. Man hade utom dessa två grupper, som rekryterade mellangruppen, vilken varken var ordinarie eller extra, också de s. k. succedenterna, d. v. s. sådana som upprätthålla förordnanden i medelbar eller omedelbar följd efter de tjänstemän, jag förut nämnt. Vi kunna kalla denna grupp för mellangruppen.

Det är om denna grupp herr *Thulin* och jag ha talat i våra motioner, och som

Ang.
avlöningen för
vissa kammar-
skrivare i tull-
verket.
(Forts.)

förnämligast avhandlas under punkt IV, men även i någon mån under punkt III. Därför har jag begärt ordet redan nu.

Denna mellangrupp var alltså bestämd att falla bort, därest pågående utredning visade, att tullverket behöfve skäras ned, och personalen icke längre skulle vidmakthållas i den omfattning som den gjort under den tid, utredningen pågick. Utredningen visade emellertid, att tullverket borde stå kvar i oförändrat skick, vilket innebar, att dessa befattningshavare i mellanställning omedelbart skulle flyttas upp som ordinarie. Att märka är, att det för tjänstemännen själva knappast varit märkbart, att de icke varit ordinarie. De ha fått ortstillägg, tillfällig löneförbättring och ålderstillägg i samma ordning och omfattning som de ordinarie. Vidare ha de också haft semester på samma sätt som de ordinarie. När sedan överflyttningen skulle ske, borde de ha fått flytta in i de ordinaries ställning utan vidare. Så blev emellertid icke fallet. I tre hänseenden stadgades, att de utan vidare skulle flytta upp som ordinarie tjänstemän, nämligen i de tre nyssnämnda fallen, d. v. s. i fråga om ortstillägg, tillfällig löneförbättring och ålderstillägg. Men i tre andra hänseenden glömde man bort dessa tjänstemän. Dessa togo själva för givet, att de skulle flyttas upp i alla avseenden. Deras semester beskars emellertid, så att de icke fingo åtnjuta semester i samma utsträckning som förut. S. k. övergångsavlöning blev icke tilldelad dem, och de personliga dyrtidstilläggen, som de andra ordinarie tjänstemännen voro berättigade till, fingo de icke heller.

Det är klart, att, när man såg dessa verkningar av ordinarieblivandet, man gick den vanliga vägen och klagade hos sin styrelse och ifrån styrelsen till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t avgjorde dessa frågor mot tjänstemännen. På denna punkt låg frågan, när tjänstemännen sökte intressera riksdagen för den. Deras försök att intressera riksdagen för saken framlyser alltså ur de två motioner, som herr Thulin och jag väckt.

Nu har statsutskottet tagit upp frågan och utrett den mycket grundligt. Ett stort antal sidor i detta betänkande äro ägnade åt den. Man får naturligtvis vara utskottet tacksam därför, men utskottet har, såvitt jag förstår, helt och hållet missuppfattat, vad motionärerna och tjänstemännen i detta fall syftat till. Det är icke så, att vi vilja ha reda på, hur den formella rätten ligger, ty det veta vi ju. Vi ha ju trampat klagovägen redan och tagit reda på det. Vi ha fått besked av Kungl. Maj:t om hur saken ligger, och att vi där icke kunna komma längre. Det var därför vi gingo till riksdagen. Vad gör nu statsutskottet? Jo, statsutskottet frågar lönenämnden och har fått ett långt svar av denna myndighet. Statsutskottet har emellertid underlåtit att höra generaltullstyrelsen, som eventuellt kunde ha en annan uppfattning av saken, och redan det är anmärkningsvärt. Men sedan statsutskottet på nytt fått besked av lönenämnden och fått veta, hur frågan formellt ligger till, överlämnade statsutskottet denna utredning till riksdagen utan att säga något vidare. Utskottet lämnar alltså frågan på precis samma punkt, som den låg, när motionärerna lade fram den inför riksdagen. Jag kan icke se, att statsutskottet fört frågan vare sig framåt eller tillbaka eller på något vis avgjort den. Utskottet talar om, att det formellt är så, att tulltjänstemännen icke äro berättigade till den förbättring, som åsyftas, vilket man ju visste förut. Vi motionerade i denna fråga för att riksdagen skulle pröva om icke billigheten krävde, att man gjorde de författningsändringar, som behövdes för att tjänstemännen skulle få ut sin rätt. På denna fråga har statsutskottet icke svarat. Det är mot denna behandling jag skulle vilja protestera.

Nu ligger ju förhållandena så beträffande båda dessa motioner, såväl den i punkt III som den i punkt IV behandlade, att det icke finnes något utarbetat förslag att ställa yrkanden på, och därför är det alldeles utsiktslöst för mig att göra något yrkande. Jag började också mitt anförande med att säga, att

jag icke skulle komma att göra något yrkande vare sig vid denna punkt eller vid punkt IV. Jag har med dessa ord blott velat säga, att jag anser, att frågan nu ligger lika öppen som vid riksdagens början, och att den kommer att göra det även till nästa riksdags början.

*Ang.
avlöningen för
vissa kammar-
skrivare i tull-
verket.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna IV och V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av riksdagens år 1923 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1922.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; och hade utskottet därvid följt den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Under ecklesiastikdepartementet, § 7, hade revisorerna vid granskning av till revisorerna inkomna årsredogörelser för de tekniska läroverken uppmärksammat den relativt starka minskning i lärjungeantalet vid ifrågavarande läroanstalter, som sedan några år tillbaka ägt rum. Enligt revisorernas mening måste givetvis orsaken till den starka nedgången i elevantal vid de tekniska läroverken i avsevärd mån tillskrivas den rådande ekonomiska depressionen. Vad beträffade vissa fackskolor åter, nämligen husbyggnadsfackskolan och kemifackskolan i Malmö samt fackskolan för träindustri i Härnösand, hade elevantalet alltsedan skolornas tillkomst varit och vore alltså så ringa, att detsamma enligt revisorernas mening knappast kunde förklaras enbart genom en hänvisning till rådande lågkonjunktur. Det obetydliga elevantalet vid dessa läroanstalter syntes revisorerna fastmera giva anledning till en viss tvekan, huruvida dessa skolor vore betingade av ett verkligt, konstant behov hos de industrigrenar, som den vid skolorna meddelade undervisningen vore avsedd att tillgodose. I anslutning härtill hade revisorerna framhållit önskvärdheten av att på grundval av de hittills gjorda erfarenheterna rörande behovet av utbildningsmöjlig-

*Ang.
elevantalet vid
de tekniska
läroverken.*

Ang.
elevantalet vid
de tekniska
läroverken.
(Forts.)

heter på förevarande område spörsmålet om ifrågavarande skolors framtida ställning med det snaraste toges under allsidig omprövning.

I anledning av revisorernas uttalande hade förklaring avgivits av skolöverstyrelsen, som hört styrelserna för tekniska läroverken i Malmö och Härnösand.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»De av revisorerna påtalade förhållandena synas utskottet otvivelaktigt värda att närmare uppmärksammas. Det bör emellertid enligt utskottets mening tagas i betraktande — såsom jämväl från skolöverstyrelsens sida framhållits — att elevantalet under de senare åren påverkats av den ekonomiska depressionen och ingalunda kan läggas till grund för en beräkning av det framtida behov av teknisk utbildning, som ifrågavarande läroanstalter äro avsedda att tillgodose. Med hänsyn till den korta tid, varunder de tekniska läroanstalterna efter den tekniska undervisningens omorganisation varit i verksamhet, synes det utskottet vidare, att något slutligt omdöme rörande resultatet av ifrågavarande undervisning för närvarande näppeligen kan fällas. På grund härav vill utskottet, som förväntar, att den tekniska undervisningens utveckling allt fortfarande med uppmärksamhet följes och att, om så erfordras, av förhållandena påkallade jämkningar i densammas omfattning vidtagas, allenast vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmäla.»

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *O. U. B. Olsson, I. Bergman* i Tännäs. *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *J. D. Norman* och *S. Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den avfattning, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande möjligheten till en begränsning av den lägre tekniska undervisningen i kemi och husbyggnadslära genom dess sammanförande till ett färre antal läroanstalter samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är några i organisatoriskt-ekonomiskt hänseende rent skandalösa förhållanden, som statsutskottet här tycks vilja ha begravna i tysthet. Det vill däremot icke jag. Jag har därför tillsammans med några andra utskottsledamöter i överensstämmelse med statsrevisorernas uttalande bifogat detta utskottsutlåtande en reservation.

Det statsutskottet här, om icke precis har velat slå vakt omkring, så åtminstone har velat taga på med så lätt hand som möjligt, är dessa klasser med få eller rentav inga elever i av alla myndigheter redan utdömda organisationsformer. Det finnes nämligen i skolorna för den lägre tekniska undervisningen klasser, där det icke finnes någon elev, där det finnes en elev eller två elever eller ibland ett något större antal. Jag tycker, att detta icke är, som det skall vara. Statsutskottet har emellertid föredragit att tala om något annat för att komma ifrån denna obehagliga historia. Utskottet föredrager att tala om nyare organisationsformer, som också gått galet, men som icke någon människa vänder sig emot. Detta sätt att komma ifrån en obehaglig sak är ju beprövat, men jag anser ändå, att det icke bör få tillämpas opåtalat.

Det är så, att den lägre tekniska undervisningen för några år sedan omorganiserades på två linjer. Man ville ha ett enhetligt system. Man fick då till stånd tekniska gymnasier som förberedelse för inträde vid tekniska högskolan och de tekniska fackskolorna för bl. a. arbetare, som skulle komma upp i förmansställning o. s. v. Dessa fackskolor ha gått mycket bra utom i fråga om den kemisk-tekniska och den byggnadstekniska undervisningen. Nu har utskottet tyckt, att det är för tidigt att tala om att göra något åt detta slags

skolor. Ja, det är ingen människa, som har velat åt dem, utan det, vi vilja åt, är de linjer, som blevo utdömda i samband med den nya organisationen. Det är i all synnerhet den kemisk-tekniska undervisningen, som bedrivs under förhållanden, som jag här har tillåtit mig att beteckna som skandalösa. Skolöverstyrelsen använder ju ett betydligt mildare ordval. Statsrevisorerna fingo av skolöverstyrelsen den upplysningen, att skolöverstyrelsen tyckte, att det var ett oegentligt litet antal elever vid dessa skolor. Gärna för mig denna mildare formulering!

Det är två tekniska skolor av den gamla typen, i Borås och Norrköping, som stå kvar med sin gamla kemisk-tekniska och byggnadstekniska linje i avvaktan på omorganisation. I skolan i Borås finnes på den kemisk-tekniska linjen i en klass icke någon elev och i en annan klass två elever. Och detta är icke något ovanligt för denna linje. På den byggnadstekniska linjen finnes i den ena klassen en elev och i den andra klassen två, och det är icke heller något ovanligt förhållande, varken för Borås eller andra platser, som ha dessa linjer. I Norrköping är det på det sättet, att på den kemisk-tekniska linjen finns i en klass en elev och i en annan klass två elever. Däremot är den byggnadstekniska linjen där bättre tillgodosedd. Där har man verkligen nio elever i den ena klassen och sju i den andra.

Då utskottet vid sitt försök till försvar mot de angrepp, som statsrevisorerna ha riktat mot dessa förhållanden, har sagt, att man icke kan döma efter kristidsförhållandena, ber jag att få påpeka för kammarens ledamöter, att förhållandena i ett kvarts sekel, sedan 1901, för den kemisk-tekniska linjen ha varit alldeles desamma som nu. I genomsnitt har det under detta kvartssekel i kemiklasserna varit tre elever, och det är väl ingen som precis vill påstå, att kriget och kristiden skall räknas tillbaka till årtiondena, innan kriget bröt ut. Man kan ju säga att det var oriktigt, då man under kristiden upprättade en annan sorts anstalter för den lägre kemisk-tekniska undervisningen, vilket man gjorde i Malmö, där elevantalet vid kemiska fackskolan i genomsnitt har varit tre i var klass. Vid husbyggnadsskolan har elevantalet inte heller varit synnerligen mycket större. Den senare historien om denna nya skola kunna vi lägga åt sidan. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att den sista av dessa fackskolor, nämligen den i Härnösand, har ett år haft så många elever som sju, tre i en klass och fyra i en annan, men året därpå icke någon elev i den ena klassen och i år en elev i den ena klassen och tre i den andra. Man kan således på goda grunder antaga, att dessa fackskolor, även om de äro aldrig så bra ur organisatorisk synpunkt, även om de äro aldrig så bra rent teoretiskt, dock åtminstone kommo till vid en tidpunkt, då de icke borde ha kommit till. Men det må som sagt vara hur som helst med den saken.

Vi skola nu taga de två skolor, som äro kvar av det gamla systemet, Borås och Norrköping, under skärskådande. Under debatterna om den kemisk-tekniska och byggnadstekniska linjen vid dessa skolor har det sagts, att det är orätt mot dessa anstalter att kapa bort dessa linjer, som varje människa dock, enligt mitt förmenande, måste erkänna vara ett öting. Det är icke rätt att operera bort en del av skolorna på detta sätt, innan de få någon ersättning. uttrycker man sig. Jag får säga, att ur statsekonomisk synpunkt är detta resonemang något lättfärdigt. Om det finnes den allra ringaste anledning att förmoda, att elevantalet skulle gå upp över noll, ett, två, tre eller fyra i dessa klasser på den kemisk-tekniska linjen, skulle man med något fog kunna säga: vi kunna ju se framåt mot bättre tider, fastän det gått illa under de senaste åren. Men så brukar ju icke riksdagen resonera, när så uppenbara missförhållanden råda.

Det har varit meningen, att även Norrköping och Borås skulle få tekniska gymnasier i stället för tekniska elementarskolor. Ingen människa har tänkt

*Anq.
elevantalet vid
de tekniska
läroverken.
(Forts.)*

Ang.
 elevantalet vid
 de tekniska
 läroverken.
 (Forts.)

sig, att det skulle finnas någon kemisk-teknisk eller byggnadsteknisk linje vid dessa båda gymnasier, när de nu en gång komma till. I Borås var det meningen, att det skulle bli en textilskola och i Norrköping en väg- och vattenbyggnadsskola. Nu frågar jag någon som i detta fall är klokare än jag: vad i all världen har bibehållandet av de kemisk-tekniska och byggnadstekniska linjerna i Borås att göra med en textilskola, som skulle upprättas där, eller vad har bibehållandet av dessa linjer i Norrköping att göra med en väg- och vattenbyggnadsskola, som skulle komma till stånd där? Jag kan icke finna annat än att det är ett uppenbart spektakel, för att använda ett milt uttryck, att dessa två linjer vid de ifrågakvarande skolorna fortfarande skola vara kvar, med ingen eller ett par elever i var klass.

Nu ha emellertid statsrevisorerna och reservanterna i statsutskottet icke alls velat gå så brådstörtat till väga att föreslå avskaffandet av dessa klasser, utan bara begärt en utredning i syfte att få eleverna i Borås och Norrköping dragna därifrån till de moderna fackskolorna — och för resten inte ens alla elever.

Även om man skulle se saken från lokalpatriotisk synpunkt, undrar jag, om det ens ur denna synpunkt kan betyda så värst mycket, om fyra elever flyttas från Borås till Malmö. Jag tycker icke heller, att det skulle spela någon större roll för denna stora stad, om det kanske blir tre eller fyra elever som flyttas från Norrköping och dit. Det finnes således icke ens några lokalpatriotiska synpunkter, som man skulle kunna hänga upp sig på.

Beträffande byggnadstekniska linjen ställer sig saken något annorlunda. Jag ger vederbörande rätt i, att man icke kan ha en och samma byggnadsskola för södra Sverige som för mellersta och norra Sverige på grund av det olikartade byggnadssättet — framför allt på landsbygden. Men det är väl ändock galet att hava två sådana, jag vill nästan säga, fornlådriga skolor i mellersta Sverige, när den ena av dem sällan eller aldrig kommer upp till mer än 3 eller 4 elever i båda klasserna. Det kan därför mycket väl räcka med en skola. Det finns icke några som helst skäl, såvitt jag kan se, som tala emot en utredning för koncentrerande av den lägre kemisk-tekniska och byggnadstekniska undervisningen till ett färre antal platser än de 3, där de nu förekomma. Jag undantager härvidlag Örebro tekniska gymnasium, som har en särställning och kanske just därför, att den icke ingått i det enhetliga systemet, har visat, att den håller uppe sin ställning på de olika linjerna.

Innan jag går vidare, skall jag be att få tillägga, att de synpunkter, som jag här framfört beträffande en förflyttning av eleverna från dessa skolor till en skola, hava rönt bifall i det svar, som Malmöskolan har avgivit på revisorernas anmärkning. Malmöskolan har mycket riktigt sagt, att om man icke hade dessa 3 skolor för den lägre kemisk-tekniska undervisningen, så skulle Malmöskolan, den moderna skolan, antagligen haft något mer än de 6 elever, som den nu har. Jag vill säga, att om man kunde överflytta de 3 à 4 elever, som finnas vid varje sådan skola, till en enda skola, så skulle det bli billigare för staten att helt och hållet betala såväl deras vistelse som deras utbildning vid denna enda skola än att nu ha lärarkrafter och organisation på 3 olika ställen.

Jag är tyvärr av konstitutionella skäl förhindrad att yrka bifall till reservationen, därför att reservanter icke ha motionsrätt. Det är endast utskottet, som har denna rätt, men jag hyser ändock den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet måtte på grund av vad i denna sak förekommit till nästa års riksdag försöka finna utvägar för att dessa oegentligheter i skolorganisatoriskt och ekonomiskt hänseende icke vidare skola få fortsätta. Jag har så mycket större tilltro till herr statsrådet, som han vid detta års riksdag, när det gällde Örebro tekniska gymnasium, icke drog sig för att vilja bortoperera utan någon som helst utredning en på riksdagens beslut

nyinrättad avdelning med 14 elever, d. v. s. flera elever än det finns vid samtliga lägre kemisk-tekniska utbildningsanstalter i hela Sverige, nämligen vid skolorna i Malmö, Borås och Norrköping, om man nu som förut undantager Örebro tekniska gymnasium.

Det är således med dessa förhoppningar, herr talman, som jag nu avstår från att göra något yrkande i denna fråga.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med starka ord, då han talade om de »skandalösa» förhållanden, som utskottet hade föreslagit, att riksdagen i tysthet skulle begrava. Ja, huruvida man i likhet med herr Olsson kan kalla dessa förhållanden skandalösa, det må dock lämnas därhän. Att tillströmningen till åtskilliga av våra tekniska läroverk under de senare åren varit ringa, är en sak, som måste erkännas, men detta förhållande torde till väsentlig del sammanhänga med tidskaraktären och den depression, varunder vi för närvarande leva. Det har icke heller varit fråga om att begrava saken i tysthet, ty när man gör en omförmälan till riksdagen, är det icke att begrava frågan i tysthet. Det skulle däremot ha skett, ifall utskottet icke hade föreslagit eller gjort någon sådan omförmälan. Utskottet har emelltid nu medgivit, att de av revisorerna påtalade förhållandena otvivelaktigt äro värda att närmare uppmärksammas. Det är sålunda ett medgivande åt vad revisorerna ha funnit anmärkningsvärt. Om det är fallet, som herr Olsson påstår, att utskottet har talat om något helt annat än vad revisorerna åsyfta, så beror det nog på revisorerna själva. När man läser revisorernas utlåtande på denna punkt, får man verkligen den uppfattningen, att det skulle ha ingått i deras syfte, att kemifackskolan i Malmö och fackskolan för träindustri i Härnösand eventuellt skulle indragas. Revisorerna yttra nämligen följande:

Vidkommande åter husbyggnadsfackskolan och kemifackskolan i Malmö samt fackskolan för träindustri i Härnösand har elevantalet alltsedan skolornas tillkomst varit och är alltjämt så ringa, att detsamma knappast kan förklaras enbart genom en hänvisning till rådande lågkonjunktur. Det obetydliga elevantalet vid dessa läroanstalter synes fastmera giva anledning till en viss tvekan, huruvida dessa skolor äro betingade av ett verkligt, konstant behov hos de industrigrenar, som den vid skolorna meddelade undervisningen är avsedd att tillgodose. Här talar statsrevisorerna just om båda dessa skolor, om vilka herr Olsson likvisst har sagt, att ingen människa har velat åt dem. Jag tror därför, att jag icke kan instämma i herr Olssons påstående, att utskottet talar om någonting annat än vad revisorerna själva berört. Sedan kan det vara en smaksak, om man skall göra en omförmälan till riksdagen, eller om man skall föreslå en skrivelse.

Nu har det emellertid förflutit så kort tid sedan läroanstalterna för den lägre tekniska undervisningen i vårt land omorganiserades, att man ännu icke har hunnit göra någon längre erfarenhet utav deras verksamhet. Denna omorganisation skedde, såvitt jag minns rätt, 1918, och sedan dess ha icke normala tider varit rådande. Det är därför, som utskottet också säger: Med hänsyn till den korta tid, varunder de tekniska läroanstalterna efter den tekniska undervisningens omorganisation varit i verksamhet, synes det utskottet vidare, att något slutligt omdöme rörande resultatet av ifrågavarande undervisning för närvarande näppeligen kan fällas. Utskottet har därför icke velat gå med på den åtgärden att nu avlåta en skrivelse, men det fortsätter sin omförmälan med följande ord: På grund härav vill utskottet, som förväntar, att den tekniska undervisningens utveckling allt fortfarande med uppmärksamhet följes och att, om så erfordras, av förhållandena påkallade jämkningar i densammas omfattning vidtagas, allenast vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmåla.

*Ang.
elevantalet vid
de tekniska
läroverken.
(Forts.)*

Ang.
elevantalet vid
de tekniska
läroverken.
(Forts.)

Jag förmodar, att detta är tillräckligt direktiv för Kungl. Maj:t att med uppmärksamhet följa den tekniska undervisningens vidare utveckling. Skulle en skrivelse avlätas, synes det av hela sammanhanget, att det borde ha varit en skrivelse, som gått ut på, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning angående omorganisation av de tekniska elementarskolorna i Norrköping och Borås. Det hade varit fullt logiskt i detta sammanhang. Riksdagen har emellertid icke velat gå in på att införa omorganisation av dessa båda skolor.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka, att punkten lägges till handlingarna.

Herr **Olsson, Oscar**: Endast ett par ord. Jag blev mycket glad över att herr Bergqvist i denna omförmälan, som här föreslås, lägger in en betydelse, som sammanfaller med vad jag önskar, nämligen att vederbörande statsråd borde vara skyldig att under det år, som kommer, se till, om något kan göras i den riktning, som revisorerna framhållit.

Jag vill icke taga upp någon tvist med herr Bergqvist om vad som varit meningen eller icke meningen med statsrevisorernas anmärkning, men jag vill bara säga om det sista, som herr Bergqvist nämnde, att det naturliga och logiska skulle ha varit, att riksdagen begärde en utredning om omorganisation av skolorna i Norrköping och Borås, att den saken förelåg ju varken för statsrevisorerna eller, såvitt jag kan förstå, för utskottet att yttra sig om. Här har ju varken utskottet eller reservanterna föreslagit, att någon skola skulle indragas. Det har varit vår mening, att fackskolan i Malmö skall vara kvar, och att vid skolorna i Borås och Norrköping blott den mekanisk-tekniska linjen, vilken är huvudlinjen, skall bibehållas. Det enda, som vi vilja ha bort så fort som möjligt, är dessa linjer, om vilka man nästan kan vara frestad att säga, att de delvis icke finnas på grund av bristande elevantal.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter den nu föredragna punkten lades till handlingarna.

Punkten 11.

Ang.
dispositionen
av statens
järnvägars
förnyelsefond.

Under statens affärsdrivande verk, statens järnvägar, § 3, hade revisorerna gjort vissa uttalanden rörande järnvägsstyrelsens disponerande av medel ur statens järnvägars förnyelsefond.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Utskottet vill uttala sin anslutning till vad av överrevisorerna vid statens järnvägar och statsrevisorerna anförts rörande principerna för dispositionen av statens järnvägars förnyelsefond. Då vidare det bruk, som enligt vad av statsrevisorerna påvisats i vissa fall gjorts av fonden, icke synes utskottet överensstämma med fondens ändamål, vill utskottet framhålla vikten av, att bestämda gränser uppdragas för järnvägsstyrelsens befogenhet härutinnan. Emellertid hava, enligt vad av vederbörande departementschef i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag upplysts, affärsverken anmodats att gemensamt överlägga om grunderna för avsättning till och uttagning från de vid verken befintliga förnyelsefonder, och torde alltså utredning i denna fråga komma att inom den närmaste tiden föreligga. Med anledning härav har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmäla.»

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av vad utskottet på denna punkt yttrat och med hänsyn till att frågan om förnyelsefonden för statens järnvägar och även för övriga affärsdrivande verk varit föremål för åtskillig uppmärksamhet under det senaste året, skall jag be

att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att meddela något om, huru denna sak för närvarande ligger till.

Såsom redan i statsverkspropositionen omförmäles, är frågan om förnyelsefonderna för de affärsdrivande verken för närvarande föremål för en utredning, som för övrigt inom den närmaste tiden kommer att vara slutförd. Denna utredning har äsyftat att klargöra dels frågan om avsättningar till fonderna och omfattningen av dessa avsättningar, dels frågan om användning av fonderna och slutligen frågan om placeringen av fondmedlen. Utredningen har också äsyftat att få klara linjer och större enhetlighet i dessa frågor, och därvid skulle man, såvitt möjligt är, icke göra något onödigt intrång på de affärsdrivande verkens rörelsefrihet utan i stället söka anpassa sig efter de olika verkens natur.

Vad först angår avsättningarna till fonderna, är frågan om fondernas rätta storlek med hänsyn till den uppgift, som respektive affärsdrivande verk har att fylla, ganska svår att bedöma på grund av penningvärdets hastiga fluktuationer under de senaste åren. Detta har som bekant också medfört en omkastning i storleken av de avsättningar, som gjorts särskilt vid statens järnvägar. Det är därför ganska svårt att komma till klarhet om den rätta storleken på förnyelsefonderna vid de olika verken. Man har exempelvis haft på känn på en del håll, att statens järnvägars förnyelsefond för närvarande skulle ha vuxit till för stora proportioner. Det är möjligt, att en undersökning kommer att visa motsatt resultat, beroende på vilka principer man kommer att lägga till grund. Det är emellertid också så, att förnyelsefondernas omfattning med hänsyn till de egendomsobjekt, som de avse, är ganska olikartad vid de olika verken. Jag kan som exempel nämna, att vid telegrafverket dess förnyelsefond avser endast större objekt, sådana som stora stations- och kabelanläggningar, men icke telegrafverkets luftlinjenät. Däremot är t. ex. vid vattenfallsverket dess luftlinjenät i form av kraftledningar inberäknat i de objekt, för vilka man gör avsättning till förnyelsefonden. Liknande fall finnas även på andra områden, t. ex. då det gäller att avgöra, huruvida förnyelsefonden skall avse inventarier eller icke. Man har således här en hel del frågor att klara upp, och de kunna nog utan svårighet klaras upp, så att man får en mera enhetlig ordning.

Den andra frågan och den, som är den viktigaste, är frågan om användandet av fonden, huru uttagningar från fonden må ske och för vilka ändamål. Därvidlag måste man i första rummet fasthålla vid, att avsättningar till en förnyelsefond äro att jämställa med en utgift för vad man skulle kunna kalla underhåll på lång sikt, och som således hänför sig till nödvändigheten av att särskilt för de stora objekten åstadkomma en utjämning i utgifter för nyanskaffning. Detta är uppenbarligen att jämställa med vanliga underhållsutgifter, ifall man bedömer frågan affärsmässigt och vill ha klarhet om huru verket affärsmässigt bär sig från det ena året till det andra. Å andra sidan är det ganska klart, att när det gäller att bedöma vad som skall tagas från förnyelsefonden för att ersätta en försliten eller omodern del, så har man ganska vaga linjer att gå efter. Gäller det en ren ersättning av en försliten del, kan saken tyckas vara nog så klar. Men så enkel är saken i varje fall icke, ty vid sådan ersättning står man nämligen i regel även inför frågan, huruvida det icke samtidigt kanske blir en utvidgning, och samtidigt med en modernisering i rent tekniskt hänseende kanske dessutom en modernisering i drifekonomiskt hänseende, och att man sålunda genom denna ersättning samtidigt vinner en viss ekonomisk fördel. För att exemplifiera detta vill jag nämna, att om man ersätter ett ånglok med ett mera kolbesparande lok, har man sålunda därigenom vunnit en viss drifekonomisk fördel, om icke det nya loket kostar mer än det gamla kostade, då det var nytt. Liknande exempel kunde framdragas i mängd från de affärsdrivande verken. I detta avseende finnas följaktligen icke några bestämda linjer att gå efter

Ang.
dispositionen
av statens
järnvägars
förnyelsefond.
(Forts.)

Ang.
dispositionen
av statens
järnvägars
förnyelsefond.
(Forts.)

Statens järnvägar hava redan 1913 gjort en framställning till Kungl. Maj:t, där järnvägsstyrelsen då föreslog, att användningen av de medel, som tillfördes förnyelsefonden, skulle i förväg underställas Kungl. Maj:ts prövning på så sätt, att järnvägsstyrelsen årligen till Kungl. Maj:t avgåve förslag till användning av förnyelsefondens medel, upptagande dels ett flertal större och mindre belopp med specificerad användning, dels ett ej för litet belopp diverse oförutsedda utgifter, vilket senare skulle få användas efter styrelsens eget beprövande särskilt för brådskande arbeten samt för mindre arbeten. Där har man sålunda ett uttryck för vad man från järnvägsstyrelsens sida ansåg vara av behovet, nämligen en viss rörelsefrihet i fråga om denna fond, samt dessutom i viss mån järnvägsstyrelsens tolkning av förnyelsefondens uppgifter.

Nu har det ju varit en del fall, som tilldragit sig överrevisorernas och statsrevisorernas uppmärksamhet och föranlett statsutskottet att yttra sig om denna sak. Ett sådant fall är t. ex. Malmö bangård, där stora utvidgningsarbeten bedrivits, och när det gällde att täcka de kostnader, som överskredo de beräknade, togs förnyelsefonden i ganska stor omfattning i anspråk. Jag vill icke ingå på någon detaljundersökning i vad mån det med hänsyn till förnyelsefondens uppgift kan vara berättigat att just i den omfattning, som skett, använda förnyelsefondmedel till dessa arbeten, ty det skulle föra allt för långt. Jag skall endast i förbigående erinra därom, att den del av förnyelsefonden, som man i framställningar till riksdagen ifrågasatt böra tagas i anspråk, uppgick till ungefär 25 % av totalkostnaderna för bangårdsanläggningarna och verkstadsanläggningarna tillsammans. Dessa båda anläggningar höra nämligen i detta fall nära tillsammans. De förnyelsefondmedel, som i verkligheten ha tagits i anspråk efter den uppkomna stegringen i kostnaderna, utgöra ungefär 26 %. Ser man det i ett sammanhang, så har förnyelsefonden således icke använts i relativt större omfattning än vad från början varit avsett och som för riksdagen omförmäls. Ett annat exempel är Stockholms bangårdsanläggning, där en del av förnyelsefonden skall tagas i anspråk, liksom också elektrifiering av stambanan Stockholm—Göteborg. Ett annat exempel, som också tilldragit sig särskild uppmärksamhet, är ombyggnaden av Göteborgs bangård, därför att hela denna ombyggnad ägt rum med förnyelsefondmedel. Det är givet, att på en sådan punkt kan man ställa sig frågande, om det varit lämpligt och förenligt med fondens uppgift att helt och hållet taga i anspråk förnyelsefondmedel för denna ombyggnad. Järnvägsstyrelsen har utgått ifrån den uppfattningen, att man med denna ombyggnad icke avsåg någon utvidgning utan att det endast var tekniska och andra krav, vilka nödvändiggjorde en ombyggnad, som icke direkt tillförde verket några ökade inkomster och icke var av direkt kapitalökande natur. Ja, med de exempel, som jag sålunda anfört, torde jag hava belyst, huru pass svårt det är att bedöma frågan, att draga upp skiljelinjer mellan vad som får och icke får tagas av förnyelsefonden, när det gäller de affärsdrivande verken, särskilt statens järnvägar och vattenfallsverket.

I avvaktan på slutförandet av den utredning, som nu pågår, har Kungl. Maj:t därför träffat det förfogandet, att järnvägsstyrelsen äger att inkomma med framställning till Kungl. Maj:t, när det gäller disponerandet av förnyelsefondmedel för större arbeten och i sådana fall, där tvekan kan råda i fråga om lämpligheten att använda förnyelsefondmedel. Jag behöver icke i detta fall försäkra kammaren, att det givetvis icke kan vara Kungl. Maj:ts avsikt att, så länge frågan om de affärsdrivande verkens befogenheter icke föranlett ändring, göra någon principiell avvikelse genom att med förnyelsefondmedel bestrida utgifter, som uppenbarligen höra hemma under riksdagens prövning.

Den tredje frågan till sist avser placeringen av fondmedlen. Det är så, att förnyelsefonderna vid de affärsdrivande verken, särskilt statens järnvägar och vattenfallsverket, vuxit ganska hastigt i höjden, och det gäller, som sagt, att

klargöra, huru stora de lämpligen böra vara. Men det är alldeles klart, att förnyelsefonderna bliva av relativt fast natur, då de skola uppväga den värde-minskning, som man vid varje särskild tidpunkt har anledning att räkna med. Dessa fondmedel måste ju då på något sätt placeras. Detta har skett på olika sätt vid de olika affärsverken. Det ena verket har debiterat sig ränta på sina fondmedel, ett annat icke. Det har satts ifråga från ett verks sida att använda förnyelsefondens medel till att helt enkelt göra avbetalningar på de lånemedel, som staten ställt till verkets förfogande. Det förekommer också att förnyelsefondens medel användas i verkets egen rörelse såsom rörelsekredit; det är den metod, som järnvägsstyrelsen för närvarande kan sägas i stor omfattning begagna sig av. Vid vattenfallsverken har man tillämpat den metoden, att man lånat ut medel till riksgäldskontoret och för dessa medel från riksgäldskontoret uppburit på visst sätt bestämd ränta. Det är tydligt, att även i nu berörda avseenden större klarhet bör åstadkommas och att man därvidlag kan utan olägenhet åstadkomma vissa enhetliga linjer för placeringsfrågans bedömning i de olika verken. Frågan sammanhänger också nära med frågan om disponerandet av erforderlig rörelsekredit för de affärsdrivande verken.

Jag har, herr greve och talman, med detta velat lämna en redogörelse för, vilka frågor som under dessa år varit och ännu äro under utredning ifråga om förnyelsefonden, och jag har samtidigt velat ge tillkänna, att jag icke uppfattat statsutskottets yttrande på förevarande punkt så, att man för närvarande skulle åsyfta någon inskränkning i de affärsdrivande verkens och Kungl. Maj:ts rätt att förfara i huvudsaklig överensstämmelse med hittills gällande grunder och praxis i avvaktan på utredningens färdigställande. Jag hoppas att utredning i saken kan för riksdagen anmälas nästa år för den åtgärd, som riksdagen då möjligen kan finna utredningen böra föranleda.

Efter härmed slutad överläggning lades nu ifrågavarande punkt till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner om anslag för bearbetande av taxeringsresultatet av den under sommaren 1923 verkställda inventeringen av skogarna i Småland och Dalarna; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 45, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion II: 343, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrien m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang.
dispositionen
av statens
järnvägars
förnyelsefond.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Lübeck* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 225, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 42 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 183, 185, 186, 193 och 198 §§ utsökningslagen;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom; samt

nr 172, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förmynderskap m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 224 till behandling av lagutskott och nr 225 till bevillningsutskottet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte tre motioner angående ändringar i samma lag;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 3, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Nationernas förbunds hjälpverksamhet till lindrande av hungersnöden i Norra Albanien;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag dels för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus, dels ock för driften av epidemisjukhus jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av medel till vissa statens järnvägsbyggnader i Norrland jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 4 av tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för kommerskollegii upplysningssektion;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om dels beredande av lika pensionsförmåner i vissa fall åt f. d. befattningshavare i statens tjänst av samma grad, dels ock höjda pensioner åt pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, som pensionerats enligt äldre bestämmelser;

nr 51, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. tulluppsyningsmannen O. Reis;

nr 52, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § 2 mom. e) i förordningen den 1 juni 1923 angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig;

nr 53, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående ekonomiska föreningars sparkasserörelse;

nr 54, i anledning av väckt motion angående Mjölby—Hästholmens nya järnvägsaktiebolags statslån;

nr 55, i anledning av vissa uttalanden av riksdagens revisorer rörande enskilda, med statslån understödda järnvägsaktiebolags räkenskaper m. m.; samt nr 56, i anledning av vissa uttalanden av riksdagens revisorer rörande ifrågasatt förenklad organisation för vissa riksbankens avdelningskontor;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om förbud mot offentliga boxningstävlingar; samt

nr 38, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser rörande fastighetsfideikommissens upphävande eller fideikommissjordens tillgodogörande för egnahemsbildningen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder för främjande av brödsädesodlingen i vårt land;

nr 47, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande av åtgärder till förhindrande av försäljning till Norrland av turberkulösa nötkreatur från södra och mellersta Sverige;

nr 48, i anledning av väckta motioner angående vidtagande av mera systematiskt anordnade åtgärder för vårt lands skyddande mot mul- och klövsjukan;

nr 49, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t om införande av galtbesiktningstvång;

nr 50, i anledning av väckta motioner om undantag för vissa arbetsåkdon från bestämmelserna i lagen angående bredden å hjulringar å arbetsåkdon;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Brunflo socken av Jämtlands län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911; även-
som

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion, I:129 om skrivelse till Konungen angående viss ändring i bestämmelserna om utlämnande av lån till elektriska distributionsföreningar.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Herr statsrådet *Clason* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 226, med förslag till viss ändring i postavgiften vid postabonnemang å tidning;
nr 227, angående åtgärder för färdigställande av vissa påbörjade arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten; och
nr 228, angående anslag till reparationer å statens fastighet i Leningrad.

Justerades protokollen för den 14 och den 16 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets memorial nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1) i utskottets betänkande nr 38, avgivet i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående införande av tull å vissa frövaror m. m. ävensom en i ämnet väckt motion, dels ock väckta motioner angående importavgifter å vissa fröslag; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 438, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande i visst syfte av reformer i avseende å landets häradsrätter, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 28 samt statsutskottets utlåtanden nr 3 och 88—91.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 4 av tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för kommerskollegii upplysningssektion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 50—56, första lagutskottets utlåtanden nr 37 och 38, jordbruksutskottets utlåtanden nr 46—53 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista, bland två gånger bordlagda ärenden, upptagas näst efter statsutskottets utlåtande nr 66 samma utskotts utlåtanden nr 88, 89, 90 och 91 samt därefter statsutskottets utlåtande nr 3; övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 226 till bevillningsutskottet samt nr 227 och 228 till statsutskottet.

Herr *Lindgren* väckte en motion, nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av första kammaren greve *J. Spens* på grund av sjukdom (feber av obestämd art) tills vidare är förhindrad att delta i riksdagens arbete, intygas.

Stockholm den 20 maj 1924.

Axel Eurén,
lasarettsläkare.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,16 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
